

MIHIN VENTTIILI-HANKETTA TARVITAAN?

ESISELVITYS

Laura Kuismala, Mikkeli 2008

SISÄLTÖ

1	Johdanto.....	4
1.1	Toimintaympäristön nykytila, haasteet ja trendit	4
1.2	Venttiili-hanke	6
1.3	Selvityksen luonne	7
2	Yhteiskunnan vastuu yksilöstä ja yksilön vastuu yhteiskunnasta.....	8
2.1	Koulutus ja työmarkkinat	8
2.1.1	Koulutuspolitiikkaa	8
2.1.2	Nuorten kiinnittyminen yhteiskuntaan	9
2.1.3	Oppivelvollisuus vai motivaatio oppia.....	10
2.2	Syrjäytymiskeskustelua	13
2.2.4	Syrjäytynyt vai syrjäytetty.....	13
2.2.5	Ennaltaehkäisy	15
2.2.6	Mitä se maksaa?.....	17
2.3	Nuoren näkökulma.....	19
3	Venttiilin vastaus	22
3.1	Uraohjaus.....	22
3.1.1	Kysely valinnaisista opinnoista.....	23
3.2	Perustutkintohautomo	23
4	Hankkeen yhteys strategioihin ja linjauksiin.....	25
4.1	Vipuvoimaa EU:lta.....	25
4.1.1	Suomen rakennerahastostrategia	25
4.1.2	Manner-Suomen ESR-ohjelma	27
4.2	Kansalliset kehittämisohjelmat	28
4.2.1	Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013.....	28
4.2.2	KASTE 2008-2011	31
4.3	Itä-Suomen osaamisen kehittämisohjelma vuoteen 2015.....	31
4.4	Maakunnalliset strategiat	33
4.4.1	Etelä-Savo 2025	33
4.4.2	Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia ja uusi paradigma	34
4.5	Kuntayhtymien strategiat.....	36
5	Tilanne Etelä-Savossa	38

5.1 Väestö.....	38
5.2 Toisen asteen koulutus.....	38
5.2.1 Oppilaitokset.....	38
5.2.2 Opiskelijamäärät	40
5.3 Erityisopetus.....	40
5.4 Keskeyttäminen	41
5.4.1 Tilastokeskus ja Opetushallitus.....	41
5.4.2 Oppilaitokset.....	42
5.4.3 Selvitykset	43
5.5 Läpäisy.....	44
5.6 Jatkokoulutus ja työllistyminen	45
5.7 Koulutustaso.....	46
5.8 Työllisyys, työttömyys ja toimeentulotuki.....	47
Loppusanat.....	49
Lähteet.....	51
LIITE 1. Ammatillinen koulutus	54

”Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee vastata moneen haasteeseen. Sen tulee huolehtia siitä, että työelämään siirtyvillä on työelämän edellyttämä ammatillinen osaaminen ja –pätevyys, mahdollistaa osaamisen päivittäminen, uudistaminen ja syventäminen työuran ajan, tarjota monipuolisia ja joustavia väyliä siirtyä ammatillialta toiselle. Näiden ohella ammatillisten tutkintojen tulee yhtäältä edistää ammatillisen huippuosaamisen kehittymistä kuin toisaalta ehkäistä syrjäytymistä. Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee olla yksilöiden, työelämän ja yhteiskunnan kannalta selkeä, joustava ja tehokas.”¹

1 Johdanto

1.1 Toimintaympäristön nykytila, haasteet ja trendit

Työllisyysasteen nostaminen on yksi Suomen tärkeimpiä yhteiskuntapolitiittisia tavoitteita. Rakennetyöttömyys on edelleen korkealla tasolla ja globaali kehitys on aikaan saanut voimakkaita työpaikkarakenteen muutoksia. Samaan aikaan Suomen väestö ikääntyy. Työikäen tulevat ikäluokat ovat entistä pienempiä ja suuret ikäluokat ovat saavuttamassa eläkeikää. Työllisyysasteen nostaminen edellyttää näin ollen työurien pidentämistä. Nuorten tulisi olla työmarkkinoilla keskimäärin vuotta nykyistä aikaisemmin, ja loppupäässä työssäoloajan tulisi pidentyä kolmella vuodella.²

Nuorten osaaminen ja koulutustaso tulevat entistä merkityksellisemmiksi. Tämä asettaa suuria haasteita Suomen koulutusjärjestelmälle. Ikärakenteen muutokset yhdistettynä tavoitteeseen nostaa työllisyysastetta edellyttävät koulutusjärjestelmältä tehokkuutta, joustavuutta ja muutoskykyä. Mahdollisimman suuri osa nuorista on saatava tehokkaasti koulutuksen kautta työelämään. Keskeyttämisen vä-

¹ Ammatillisten tutkintojen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä 2007, 22.

² Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 32-33; Ammatillisten tutkintojen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä 2007, 120-121.

hentäminen, läpäisyasteen parantaminen ja ns. nivelkohtien (siirtyminen peruskoulusta toisen asteen koulutukseen ja siirtyminen koulutuksesta työelämään) toimivuuden varmistaminen ovat keskeisiä haasteita.³

Vaikka hyvinvointi on nyky-Suomessa keskimäärin kasvanut, on yhteiskunnassa huomattavissa selvää eriarvoistumista. Erityisesti nuorten kohdalla syrjäytymiskierre voi saada alkunsa vaikeuksista suorittaa tutkinto ja sitä kautta päästä normaaleille työmarkkinoille. Tämä voi johtaa toimeentulovaikeuksiin ja työhön liittyvien sosiaalisten verkostojen puutteeseen.⁴ Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen keskeytti lukuvuonna 2005/2006 10,5 prosenttia opiskelijoista. Suurin osa ei jatkanut opintojaan välittömästi keskeyttämisen jälkeen.⁵ 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli puolestaan elokuussa 2008 11,7 prosenttia, mikä oli 2,8 prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisen vuoden elokuussa. Vuonna 2007 koko maan 15-24-vuotiaiden työttömyysaste (koko vuoden keskiarvo) oli 16,5%.⁶

Nuoret elävätkin kasvavan epävarmuuden yhteiskunnassa, joka syntyy kiihtyvistä muutoksesta ja modernin yhteiskunnan tuottamista riskeistä. Elämäntulkinta ei ole enää selkeää etenemistä ja pitkiä työuria, vaan pikemminkin selviytymistä nykyistä (postmodernia) yhteiskuntaa leimaavasta monitulkintaisuudesta, mielivaltaisuudesta ja keinotekoisuudesta.⁷ Jatkuvuuden ohella elämäntulkinnassa korostuu katkoksellisuus ja osallisuuden ohella osattomuus.⁸

³ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 33-34.

⁴ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 44.

⁵ Lähde: Tilastokeskus. Ammatillinen koulutus.

⁶ Lähde: Tilastokeskus. Työvoimatutkimus.

⁷ Houtsonen 2000, 21.

⁸ Komonen 2000, 109.

1.2 Venttiili-hanke

Venttiili-hanke vastaa haasteeseen saada alueen kaikki nuoret työelämään. Koulutuksen mahdollisimman nopea suorittaminen, keskeyttämisen vähentäminen ja nopea siirtyminen työmarkkinoille edellyttävät ammatillisen koulutuksen rakenteiden, sisältöjen ja opetusjärjestelyjen sekä oppimisympäristön uudistamista. Samaan aikaan on tuettava ja ohjattava opiskelijaa, jotta opiskelijan henkilökohtaiset toiveet ja tavoitteet toteutuvat.

Hanketta toteutetaan Etelä-Savon maakunnan alueella ja sen kolmessa suurimmassa ammatillisessa toisen asteen oppilaitoksessa Mikkelissä, Savonlinnassa ja Pieksämäellä. Oppilaitokset ja niiden taustalla olevat kuntayhtymät ovat:

- Etelä-Savon ammattiopisto / Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä, selvietyksessä käytetään myöhemmin lyhennettä ESEDU
- Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto / Itä-Savon koulutuskuntayhtymä, myöhemmin SAMI, sekä
- Pieksämäen ammattiopisto / Keski-Savon oppimiskeskuksen kuntayhtymä myöhemmin PASO.

Hankkeen arvioinnista vastaa Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Hankkeessa luodaan oppilaitoksiin perustutkintohautomot ja opiskelijoille vaihtoehtoisia urapolkuja. Urapolut ovat uusia työelämän tarpeen mukaisia valinnaisten opintojen kokonaisuuksia, esimerkkeinä yrittäjyys-, kansainvälisyys- ja lukiopolut. Opiskelijoille tulee laajat valinnanmahdollisuudet hankkia perinteisen tutkinnon suorittamisen ohella uutta työelämässä ja jatko-opinnoissa tarvittavaa osaamista. Tähän liittyen uudelleen organisoidaan myös opiskelijoiden ohjausta ja tukea. Perustutkintohautomot puolestaan ohjataan ja tuetaan konkreettisesti ja henkilökohtaisesti erityistä tukea tarvitsevien, keskeyttäneiden ja keskeyttämisvaarassa olevin opiskelijoitten opintojen loppuunsaattamista (perustutkintohautomo) sekä edistetään valmistuvien opiskelijoiden pääsyä työelämään.

Hanketta toteutetaan ajalla 1.4.2008- 31.12.2010 ja se saa rahoitusta Euroopan sosiaalirahastosta.

1.3 Selvityksen luonne

Tämän selvityksen tavoitteena on perustella miksi Venttiiliä tarvitaan ja mihin viitekehukseen se sijoittuu. Selvitys toimii paitsi tarvekartoituksena, myös esiselvityksenä hankkeen toteuttamista varten. Selvityksessä otetaan huomioon koko hankealue eli Etelä-Savo, mikä lisää hankkeen koheesiota hankkeen alueellisesti hajanaisesti sijaitsevien kolmen toteuttajaoppilaitoksen välillä. Opiskelijoille selvityksen osana tehty kysely antaa lisäksi työkaluja Urapolkujen toteuttamiseen.

Tämä selvitys on katsaus hankkeen viitekehysten problematiikkaan. Sen tarkoituksena ei ole kattavan kuvauksen luominen, vaan hankkeen kannalta oleellisten asioiden esille tuominen. Selvitys sisältää myös poimintoja yhteyksistä strategioihin ja kansallisiin kehittämissuunnitelmiin. Tärkeätä antia ovat lisäksi erilaiset tilastot, joiden avulla saadaan kuva siitä, minkä tasoinen haaste on kyseessä. Venttiili-hanketta koskevat tiedot on kerätty ESR-hankehakemuksesta sekä haastattelemalla projektipäällikkö Leena Raatikaista, uraohjauskoordinaattori, opinto-ohjaaja Helena Teittistä sekä erityisopettaja, opinto-ohjaaja Maarit Heinikaista ja kuraattori Marianne Hyttinen-Liljaa ESEDU:n perustutkintohautomosta.

Selvityksen liitteenä on Opetusministeriön kuvaus ammatillisesta koulutuksesta ja tutkinnoista.

2 Yhteiskunnan vastuu yksilöstä ja yksilön vastuu yhteiskunnasta

2.1 Koulutus ja työmarkkinat

2.1.1 Koulutuspolitiikkaa

Samaan aikaan kun koulutuksen merkitys ihmisen elämänsä aikana on vahvistunut, on suomalaista koulutusjärjestelmää ja –politiikkaa uudistettu voimakkaasti. Koulutuspolitiikka on sulautunut osaksi muuta yhteiskuntapolitiikkaa, ja koulutus on alettu mieltää entistä enemmän välineeksi, jota hyödyntämällä voidaan edistää muitakin kuin sivistyksellisiä ja kasvatuksellisia tavoitteita, esimerkiksi työllisyyttä tai maan taloudellista kilpailukykyä. Koulutusjärjestelmän muutos näkyy valtiollisen sääntelyn purkamisena, oppilaitosten kilpailuttamisena ja opiskelijoiden valinnanvapauden lisääntymisenä. Koulukasvatus on alettu nähdä palveluna, oppilaitokset palvelun tuottajina, opiskelijat asiakkaina ja valtionapu kilpailun kannustimena. Monet uudistukset ovat myös merkinneet alueellisesti tasapainotetun koulutusjärjestelmämme osittaista murtumista sekä vahvistaneet sosiaaliryhmien välisiä koulutuseroja.⁹

Koulutuksen kehittämisessä tavoitteena olevat valinnan vapauksien laajentaminen, joustavuuden lisääminen ja oppilaitosten erikoistuminen ovat merkinneet koulutusjärjestelmän yksilöllistymistä. Taustalla on oletus yksilön kyvystä tehdä rationaalisia päätöksiä, ja ihanteeksi onkin muodostunut järjestelmä, jossa *”oman parhaansa tiedostavalla yksilöllä on oikeus valita sopiviksi katsomansa koulutusreitit, oppilaitoksen ja oppimisen sisällöt”*. Myös perinteinen hyvinvointiajattelu näkyy kuitenkin edelleen harjoitetussa politiikassa erilaisissa heikommassa asemassa olevien tukemiseen suunnatuissa erityistoimenpiteissä.¹⁰

Tällä koulutuspolitiikan kaksijakoisuudella on merkitystä myös yksilön käsitykseen itsestään ja asemastaan yhteiskunnassa. Ne nuoret, joilla on edellytykset toimia tavoitteellisesti, ja joille muodostuu siten luottamus määrittää omaa tulevaisuutta.

⁹ Järvinen 2001, 62-64.

¹⁰ Järvinen 2001, 64, 68.

taan, oppivat täysin erilaisen käsityksen itsestään kuin ne "riskinuoret", joilla on vaikeuksia selviytyä koulutuksesta.¹¹

Nuoren tie aikuisuuteen ei ole enää suoraviivaista, sillä sekä koulutuksen että työelämän katkoksellisuus on lisääntynyt. Vaikka opiskelu on lisääntynyt ja koulutus-taso kohoaa, ei koulutus takaa enää pysyvää työsuhdetta. Yksilön on siis oltava valmis kouluttautumaan ja uudelleen kouluttautumaan, joustamaan ja sopeutu-maan epävarmuuteen. Koulutuspolut ovat toisin sanoen pidentyneet, laajentuneet ja muuttuneet katkoksellisiksi. Osa katkoksellisuutta ilmenee keskeyttämisen li-sääntymisenä. Nuorten joustavuus ilmenee myös epätyypillisten työsuhteiden li-sääntymisenä, mikä yhdessä pitkittyneen koulutuksen kanssa heikentää nuorten taloudellista asemaa. Nämä asiat vaikuttavat myös yleisemmin yhteiskunnassa elatussuhteen heikentymiseen.¹²

Ajatus elinikäisestä oppimisesta on edellisen valossa tätä päivää. Usein oppimiseen liittyy kuitenkin pakko, kun entisillä tiedoilla, taidoilla tai todistuksilla ei enää työmarkkinoilla ole kysyntää. Myöskään koulutusjärjestelmämme ei näytä sopeutu-neen kovin hyvin nykyiseen epävarmuuden ja muutoksen maailmaan, jos tarkas-tellaan sen edelleen tuottamia identiteettejä (lukupäätä – ei lukupäätä, huiput – riskinuoret)¹³. Esimerkiksi niille, joille jo peruskoulussa on muodostunut identitee-tiksi "huono oppija" tai "ei lukupäätä", voi pärjääminen myöhemmin toisen asteen koulutuksessa vaikeutua jo varhain opittuun käsitykseen omasta itsestä oppijana.

2.1.2 Nuorten kiinnittyminen yhteiskuntaan

Yhteiskunnallinen osallisuus määrittyy suurelta osin työn kautta. Koska tarjolla on jatkuvasti vähemmän sellaisia työtehtäviä, joihin ei tarvita koulutuksen antamaa pätevyitymistä, on koulutuksesta tullut tärkeimpiä instituutioita yhteiskuntaan kiin-

¹¹ Järvinen 2001, 68.

¹² Laaksonen 2001, 94; Komonen 2000, 109.

¹³ Komonen 2000, 146.

nittymisessä. Koulutuksesta syrjäytyminen voi johtaa syrjäytymiseen myös muilla elämäntiloilla.¹⁴

Muodollinen pätevyys eli suoritettu tutkinto on työmarkkinoilla entistä välttämät-tömämpi. Mitä vähemmän henkilöllä on koulutusta, sitä suuremmalla todennäköi-syydellä hän ajautuu työttömäksi. Nuorten jakautuminen koulutettuihin ja koulut-tamattomiin merkitseekin samalla jakoa niihin, joilla on mahdollisuuksia ja tulevai-suudennäkymiä sekä niihin, joiden mahdollisuudet toimia nyky-yhteiskunnassa täysivaltaisina kansalaisina ovat olennaisesti rajatut. Nuorisotyöttömyyttä ja syrjäytymistä ei kuitenkaan tulisi suoraan yhdistää, sillä työvoimatoimiston asiak-kaina on monenlaisia nuoria: ammattitaitoisia ja ammattitaidottomia, opinnoissaan menestyneitä ja epäonnistuneita, kehitysvaiheessa olevia teini-ikäisiä ja ai-kuisikään kasvaneita nuoria, terveitä ja vajaakuntoisia sekä maahanmuuttajia.¹⁵

Vaikka nuoret ovat nykyään yhä koulutetumpia, on heidän työmarkkina-asemansa silti aiempaa sukupolvea epävarmempi. Nuorisotyöttömyys on suhteellisen korkeal-la tasolla viime vuosikymmenen talouskasvusta huolimatta. Nähtäväksi jää, miten suuri ja pitkäaikainen vaikutus alkaneella laskusuhdanteella on nuorisotyöttömyy-teen. Nuorten työsuhteet ovat tämän lisäksi usein määrä- tai osa-aikaisia. Koulu-tuksesta on siis tullut välttämätön, muttei riittävä ehto työllistymiselle. Koulutusyh-teiskunta luo toisin sanoen myös turhia odotuksia tulevaisuudessa odottavista ura-putkista ja pysyvistä työsuhteista.¹⁶

2.1.3 Oppivelvollisuus vai motivaatio oppia

Yli 90 prosenttia ikäluokasta jatkaa opintojaan peruskoulun jälkeen¹⁷. Toisen as-teen koulutuksesta (lukio, ammatillinen peruskoulutus) onkin Suomessa muodos-tunut käytännössä osa oppivelvollisuutta. Ammatin hankkimista pidetään tärkeänä tekijänä aikuistumisessa ja itsenäistymisessä. Myös toimeentulo on vahvasti sidot-

¹⁴ Järvinen 2001, 66; Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 117.

¹⁵ Komonen 2001, 80; Järvinen 2001, 62, 66; Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 116.

¹⁶ Järvinen 2001, 66; Komonen 2000, 146.

¹⁷ Tilastokeskus: Työssäkäyntitilasto 2006.

tu koulutukseen: sekä nuorten työmarkkinatuki¹⁸ että työllistyminen avoimille työmarkkinoille edellyttävät tutkinnon suorittamista.¹⁹

Koulutus on siis paitsi yksilön oikeus myös yhteiskunnallinen velvollisuus. Täysivaltainen yhteiskunnan jäsenyys on mahdollista saavuttaa osallistumalla toisen asteen koulutukseen. Mikäli tutkintoa ei ole suoritettu, ei ole alle 25-vuotiaana oikeutettu työmarkkinatukeen eikä tilanne työmarkkinoilla ole kovin valoisa. Kärjistäen sanottuna oppivelvollisuus ulottuu toisen asteen koulutukseen, ja täysi-ikäisyys sosiaalisten oikeuksien näkökulmasta saavutetaan (ilman tutkintoa) vasta 25-vuotiaana.²⁰

Samalla kun koulutushalukkuudesta on tehty edellytys työmarkkinatuen maksamiselle, on haluttomuudesta hankkia koulutus tullut yksi syrjäytymisen tunnusmerkki. Työmarkkinalain mukana tullut pakko hakeutua koulutukseen on myös lisännyt koulutukseen ajelehtivien tai sinne työnnettävien ”ylijäämänuorten” määrää. Tällöin motivoituneiden oppijoiden lisäksi yhä suurempi osa opiskelijoista on koulutuksessa vastentahtoiseksi.²¹

Syrjäytymiskeskustelun taustaoletuksena on usein se, että mikäli nuori on ammatillisessa koulutuksessa, niin hänen elämänhallintansa täytyy olla kunnossa. Jos nyt otetaan huomioon, että moni nuori on koulutuksessa ”pakotettuna”, ei asia ole enää niin itsestään selvää. Ja vaikka koulutukseen osallistuminen voikin palauttaa ns. elämää raiteilleen, on ”koulutusvelvollisuudella” varmasti vaikutusta myös koulutusmotivaatioon. Nuori opiskelee, vaikka ei ole kiinnostunut opiskelemastaan alasta. Todellinen koulutusmotivaatio voi loppukädessä olla jopa vielä välineelli-

---

¹⁸ Alle 25-vuotias vailla ammatillista koulutusta oleva nuori, jolla ei ole työ- tai harjoittelupaikkaa, menettää oikeutensa työmarkkinatukeen ellei hakeudu koulutukseen tai työpölyttiseen toimenpiteeseen kuten työharjoitteluun.

¹⁹ Järvinen 2001, 61; Komonen 2001, 77.

²⁰ Komonen 2000, 116.

²¹ Laaksonen 2001, 95; Komonen 2000, 143.

sempi: Koulussa saa hyvää ruokaa, siellä on kavereita tai ei halua pahoittaa vanhempien mieltä keskeyttämisellä.²²

2.1.4 Urapolulta keskeyttäjäksi

Valinnanmahdollisuudet, koulutuspolkujen joustavuus ja elinikäisen oppimisen tarjoamat mahdollisuudet nähdään niin kauan positiivisina, kunnes yksilö joutuu syystä tai toisesta harhaan koulutuspolulta. Ideaalimallisissa nuori siirtyy peruskoulusta suoraan toisen asteen koulutukseen, suorittaa koulutuksen normaaliajassa ja siirtyy tutkinnon suoritettuaan suoraan työmarkkinoille tai jatkokoulutukseen. Yhä useammalle siirtymävaiheet ja koulutuksessa pysyminen tuottavat kuitenkin vaikeuksia.²³

Koulutuspolkujen katkoksellisuus ja keskeyttäminen on lisääntynyt tasaisesti 1970-luvulta lähtien erityisesti yleisissä ammattioppilaitoksissa²⁴. Ammatillisten oppilaitosten ESR-rahoitteisten innopajaprojektien kokemusten perusteella ammatillisen koulutuksen alku ja etenkin ensimmäiset viikot ovat oppilaitokseen kiinnittymisen kannalta kriittisintä aikaa, jolloin opiskelija voi tarvita erityistä tukea ja henkilökohtaista ohjausta. Myös epäonnistuneista koulutusvalinnoista johtuvia keskeyttämisä voitaisiin todennäköisesti ehkäistä tutustuttamalla oppilaita ammatilliseen koulutukseen jo peruskoulussa.²⁵

1990-luvulla tutkimukset alkoivat kuitenkin osoittaa ns. uuden koulutuksellisen alaluokan syntymistä. Koulutuksen ulkopuolelle jääminen on heille omaehtoinen valinta, vaikka mahdollisuudet kouluttautua ovatkin yhdenvertaiset muuhun ikäpolveen verrattuna. Jostain syystä osa nuorista ei pysty saamaan koulutuksesta riittävästi irti, vaan he ajautuvat koulutuksen ulkopuolelle tai keskeyttävät koulutuksen jo melko varhaisessa vaiheessa. Vaikka nuoret ”vapautuisivat koulun kahleista keskeyttämällä koulun”, joutuvat he silti elämään yhteiskunnassa, jossa kouluttau-

---

²² Vehviläinen 2001, 165-166.

²³ Komonen 2001, 70, 75; Komonen 2000, 110.

²⁴ Komonen 2000, 113.

²⁵ Pirttiniemi 2003.

tuminen tai sen puute määrittää puitteet elämälle. Koulutus on siis selkeästi tekijä, jonka puuttuminen lisää työttömyysriskiä ja sitä kautta myös riskiä syrjäytyä.²⁶

Osa koulutuksen keskeyttäjästä etsii omaa polkuaan ja joutuu kokeilemaan useampaa kuin yhtä alaa ennen kuin se oikea löytyy. Koulun keskeyttämistä ja koulutuksen keskeyttämistä ei siis tulisi yksilön kannalta pitää suoraan synonyymeina. Keskeyttämistä ei siten voida yksilön näkökulmasta aina tulkita negatiivisena, vaan huomio tulisi kiinnittää siihen, mihin keskeyttämisellä pyritään. Koulutusjärjestelmän kannalta keskeyttäminen on kuitenkin ongelmallista: Järjestelmän toimivuutta ja tuloksellisuutta mitataan suoritettujen tutkintojen perusteella. Opintojen keskeyttäminen merkitsee siis koulutuspaikkojen vajaatäyttöä ja sitä kautta taloudellisten investointien ja koulutusresurssien tuhlausta.²⁷

2.1 Syrjäytymiskeskustelua

2.1.4 Syrjäytynyt vai syrjäytetty

Syrjäytymistä pidetään jatkuvasti laajentuvana ja syventyvänä prosessina. Takala (1992) on kuvannut syrjäytymisprosessin viisivaiheisena:

1. Vaikeudet koulussa, kotona tai sosiaalisessa toimintaympäristössä.
2. Koulun keskeyttäminen tai alisuorittaminen.
3. Työmarkkinavaihe, jossa ajautuminen huonoon työmarkkinatilanteeseen.
4. Täydellinen syrjäytyminen (työn vieroksunta, kriminalisoituminen, sosiaalivastustusten varassa toimeentulo, alkoholisoituminen, eristäytyminen tai muu vastaava marginalisoituminen).
5. Laitostuminen tai eristäminen muusta yhteiskunnasta.²⁸

---

²⁶ Komonen 2000, 115; Komonen 2001, 71, 75-76, 79.

²⁷ Komonen 2001, 76; Komonen 2000, 137.

²⁸ Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 19.

Syrjäytymiskeskustelu tuli muotiin yhtä aikaa postmodernin yhteiskuntakäsityksen kanssa. Keskustelu syrjäytymisestä oli samalla keskustelua kadotetusta yhteisöllisyydestä, mutta ristiriitaista siinä suhteessa, että syrjäytymisen käsittehen edellyttäisi jotain yhteistä, mistä syrjäytyä. Tosin, itse käsitteeseen ei ole täysin yksiselitteinen. Yleensä kuitenkin puhutaan syrjäytyneistä eikä syrjäytetyistä. Tällä valinnalla on selvä arvolataus: syrjäytynyt ihminen on syrjässä omasta syystä, joko omasta tahdostaan tai heikkojen yksilöllisten ominaisuuksien vuoksi. Jos puhuttaiisiin syrjäytetyistä, olisi vastuu ennemminkin yhteiskuntarakenteiden taholla.²⁹

Muita syrjäytymiskeskustelussa käytettyjä termejä ovat mm. syrjäytymisriskinalaiset, syrjäytymisvaarassa olevat tai uhanalaiset, joilla viitataan mahdollisiin tuleviin, mutta jo tunnistettaviin ongelmiin. Ne ovat käytössä tyypillisesti ennaltaehkäisevässä työssä, mutta myös silloin kun ei haluta käyttää niin leimaavaa termiä kuin "syrjäytynyt".³⁰ Myös Valtiontalouden tarkastusvirasto kiinnitti nuorten syrjäytymisen ehkäisyä koskevassa toiminnantarkastuskertomuksessaan³¹ huomiota käsitteistön ja tavoitteenasettelun jäsentymättömyyteen. Esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyn käsitettä käytetään usein yleisluontoisena lisäperusteluna muista syistä tehdyille toimenpiteille silloin, kun halutaan lisätä toimenpiteiden legitimitteettiä.

Vehviläinen ja Paju³² ovat jäsentäneet syrjäytymiskeskustelua eri näkökulmista katsoen. Hallitsevin näkökulma on *nuorten yhteiskunnalle tekemä lasku* silloin kun yhteiskuntaan kiinnittyminen ei ole onnistunut. Nuoret voidaan nähdä *myös tuottannollisena resurssina*, joka edellyttää että nuorista tulee tehokkaita ja sitoutuneita työntekijöitä. Nuoret ovat myös *kasvatettavia ja normalisoitavia*, jolloin poikkeamiset normaalista elämäkulusta nähdään epäsuotavina. Tämä koskee myös nuorisoprojekteja, joissa kiinnittyminen työ- ja koulutusmarkkinoille on yleensä keskeisin tavoite. Projekteissa ja syrjäytymiskeskustelussa yleisemminkin pidetään kuitenkin mielessä myös *nuori yksilönä oikeuksineen*. Tästä näkökulmasta jokaisella yksilöllä on subjektiivinen oikeus olla syrjäytymättä tai joutua syrjäytetyksi.

---

²⁹ Vehviläinen 2001, 23-24, 34.

³⁰ Paju 2001, 87.

³¹ Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 135.

³² Vehviläinen & Paju 2001, 13.

Syrjäytyneiden, tai syrjäytymisvaarassa olevien, nuorten määrästä on olemassa hyvin erilaisia arvioita riippuen paitsi käytetyistä termeistä ja niiden määritelmistä, myös siitä miten tilastoja tulkitaan. Esimerkiksi vuonna 2001 asiantuntija-arvioiden mukaan Suomessa oli 200 000 nuorta, joista ei oikein osattu sanoa ovatko he sitä vai tätä syrjäytymisen suhteen. Syrjäytymistermien alle voidaan siis sijoittaa yhtä lailla välivuotta pitäviä L-arvosanan ylioppilaita kuin työmarkkinatuella pudonneita, toimeentulotukea ensisijaisena tukimuotona saavia nuoria. Usein vertailukohtana käytetyt nuorisotyöttömyysluvutkaan eivät ole yksiselitteisiä. Työvoimahallinnon tukimuodot ovat nykyään niin vastikkeellisia, että suhteensa työvoimahallintoon kunnossa pitävä ei välttämättä lainkaan kuulu syrjäytymisvaarassa olevien ryhmään. Tilastojen tulkinnan monimutkaisuutta lisää se, että työmarkkinatuella jo pudonneet nuoret tilastoidaan silti työttömiksi työnhakijoiksi. Lisäksi on olemassa ryhmä nuoria, jotka eivät lainkaan edes hakeudu työvoimapalvelujen piiriin. Toimeentulotukirekisteriä tarkasteltaessa on puolestaan otettava huomioon, että nuorten tuensaajien ensisijainen toimeentulomuoto on usein opintotuki tai työttömyyskorvaus.³³

2.1.5 Ennaltaehkäisy

Syrjäytymisen ehkäiseminen on yhteiskunnallisesti monitasoinen haaste. Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirjassa haasteet määritellään seuraavasti:

- Tuloerojen kasvun pysäyttäminen.
- Köyhyyden vähentäminen ja kaikkein huono-osaisimpien aseman vahvistaminen.
- Pitkäaikaistyöttömien kuntouttaminen.
- Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuuden parantaminen.
- Palvelujärjestelmän tehostaminen.
- Koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen.³⁴

³³ Paju 2001, 93, 96, 101.

³⁴ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 45.

Ammatillisten toisen asteen koulutuksen kohdalla kehittämiskohteita ovat erityisesti *koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen ja palvelujärjestelmän tehostaminen moniammatillisista verkostotyötä kehittämällä*.

Yksi suomalaisen yhteiskuntapolitiikan suuria haasteita on erilaisten sektori- ja vastuurajojen uudelleenmäärittely. Tämä näkyy ammatillisen koulutuksen puolella tilanteessa, jossa oppilaitoksiin tulee aikaisempaa enemmän moniongelmaisiksi luokiteltavia opiskelijoita. Koulutusjärjestelmän haasteeksi nouseekin tehokkaampien ohjaus- ja tukipalveluiden kehittäminen sekä ohjaus- ja seurantavastuiden määrittäminen. Esimerkiksi peruskoulun päättäneiden ohjaus ei varsinaisesti ole kenenkään vastuulla. Yhteinen konsensus eri osapuolilla kuitenkin on: kukaan ei ole halukas jättämään nuoria heitteille. Koulutusjärjestelmän kehittämistavoitteissa näkyvätkin samat periaatteet kuin yleensä moniammatillisessa verkostoyhteistyössä ja poluttamisessa (myöhemmin tässä luvussa), eli vastuualueita pyritään laajentamaan ja nuoren jääminen erilaisiin palvelumuotojen katvealueisiin estetään.³⁵

Ohjauspalveluiden määrällisessä tasossa ja resursseissa on oppilaitoksittain suuria vaihteluja. Tämä vaikeuttaa myös vaikuttavuuden arviointia. Resursseja tärkeämpänä pidetään moniammatillisen ja hallintokuntien välisen yhteistyön sujuvuutta. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksen perusteella sektorirajat estävät kuitenkin edelleen moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Ministeriötasolla ongelmana ovat osittain epäselvät vastuunjaot. Paikallisella tasolla yhteistyön sujuvuus riippuu usein henkilösuhteiden toimivuudesta.³⁶

Ohjauspalveluiden toimivuus on kehittyvän oppilaitoksen tunnusmerkki. Ammatillisen koulutuksen ohjauspalvelut voi jäsentää kahteen päälinjaan: Oppilaitoksen sisäisen ohjauksen toimivuuteen sekä laaja-alaisen ohjausyhteistyön ja opiskelija-huoltotyön toteutukseen. Sisäinen ohjaus sisältää oppilaitosten sisällä tapahtuvan

³⁵ Vehviläinen 2001, 163-164; Paju 2001, 110-111.

³⁶ Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 111, 143.

opiskelijoiden ohjauksen ja tukipalvelut. Toimivat ohjauspalvelut ulottuvat kuitenkin myös oppilaitosten ulkopuolelle, eri hallintosektorit ylittäväksi yhteistyöksi.³⁷

Opiskelijahuollolla tarkoitetaan oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtimista. Opiskelijahuolto on moniammatillista yhteistyötä ja sen tavoitteet liittyvät keskeisesti syrjäytymisen ehkäisyyn oppilaitoksissa. Vaikka opiskelijahuolto onkin moniulotteinen kokonaisuus, se ei käsitteenä sisällä nyky muodossaan kaikkia oppimisen tuen muotoja, kuten erityisopetusta ja tukiopetusta.³⁸

Oppilaitosten ulkopuolelle yltävä sektoreiden rajat ylittävä verkostotyö puolestaan mahdollistaa nuoren kokonaiselämäntilanteen huomioimisen ja tuntemisen. Usean eri tulkitsijan avulla opiskelijan elämäntilanteesta tulee kokonaisvaltaisempi kuva, joka voi esimerkiksi auttaa näkemään pintaa syvemmälle paljastaen todelliset ongelmat. Verkostoituminen mahdollistaa myös tehokkaamman poluttamisen.³⁹ Vehviläinen⁴⁰ määrittelee poluttamisen seuraavasti: *”Nuoren kulkeminen yhteiskunnallisten ohjauspalveluiden läpi pyritään muodostamaan yksilölliseksi ja jatkuvaksi prosessiksi, jossa palveluiden (esimerkiksi koulutuksen, harjoittelun ja ammatinvalinnanohjauksen) väliin ei jää katvealueita.”* Poluttamisen onnistumiseen vaaditaan tehokasta verkostotyötä, ohjaus- ja tukipalveluiden paikallista koordinoitua, vastuu- ja sektorirajojen tarkempaa määrittelyä, henkilökohtaista tukea, hyviä henkilösuhteita ja oikeita asenteita, lisää resursseja sekä tehokasta yritysyhteistyötä.

2.1.6 Mitä se maksaa?

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn kustannusten kattava ja luotettava arviointi on vaikeaa. Kustannusten arvioimista heikentävät palvelujärjestelmän pirstaleisuus sekä nykyisten tilastokäytännöt ja tietojen yhdistelymenetelmien puutteet. Myös

³⁷ Pirttiniemi 2003.

³⁸ Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 16-17, 143.

³⁹ Vehviläinen 2001, 153.

⁴⁰ Vehviläinen 2001, 181.

tavoitteiden määrittäminen ja mittaaminen on ongelmallista, kun puhutaan ennaltaehkäisystä ja hyvinvoinnin tuottamisesta. Kokonaisuudessaan syrjäytymisen ehkäisyyn käytetyt varat ovat kuitenkin huomattavat.⁴¹

Syrjäytymisen ehkäisyn hyödyt perustuvat riskien kasautumisen estämiseen. Mitä varhaisemmassa vaiheessa riskitekijät tunnistetaan, sitä suuremmat ovat hyödyt. Jo riskien tunnistaminen ja ehkäisytoimenpiteet lisäävät monen eri palvelusektoreiden menoja. Sen sijaan hyödyt näkyvät suurelta osin vasta pitkällä aikavälillä. On kuitenkin arvioitu, että jos nuori syrjäytyy pysyvästi työmarkkinoilta ja ajautuu sosiaalisesti huono-osaiseksi, niin tästä aiheutuu yhteiskunnalle noin miljoonan euron kustannukset jo ennen kuin henkilö täyttää 60 vuotta.⁴² Joissain arvioissa nuorten syrjäytyneiden on arvioitu tuottavan yhteiskunnalle kahden pankkikriisin kokoiset menot. Mitä todellisemmaksi työvoimapulan uhka muodostuu, sitä keskeisemmäksi muodostuu myös pienenevien ikäluokkien merkitys tuotannon ylläpitämiseksi.⁴³

Nuorten kohdalla eniten kustannuksia tuottaviksi ryhmiksi on arvioitu hoitamatta jääneet tai vaillinaisesti hoidetut oppimishäiriöiset, ilman päättötodistusta olevat ja koulukotien nuoret. Yleisesti ottaen nuorten työttömyys ja työmarkkinoille pääsyn viivästyminen aiheuttavat yhteiskunnalle kustannuksia. Mitä todellisemmaksi työvoimapulan uhka muodostuu, sitä keskeisemmäksi muodostuu pienenevien ikäluokkien merkitys tuotannon ylläpitämiseksi.

Mikäli nuori saadaan jollain tavalla takaisin koulutukseen tai työllistettyä, ovat suuretkin investoinnit hyvin kannattavia. Tukea tarvitsevien nuorten kohdalla aktiivinen vaihtoehto on passiivista parempi, maksavathan nuoren tukitoimet joka tapauksessa, vaikka mitään aktivointitoimenpiteitä ei tehtäisikään.⁴⁴ Koulutuksen osalta vastuuta siirretään entistä enemmän myös oppilaitoksille: Opetusministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelmassa lisätään edelleen ammatillisen koulutuksen lä-

⁴¹ Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 133, 144.

⁴² Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 16-17, 113.

⁴³ Paju & Vehviläinen 2001, 13.

⁴⁴ Paju & Vehviläinen 2001, 13; Nuorten syrjäytymisen ehkäisy 2007, 115-117.

päisyn painoarvoa. Tällöin keskeyttämisten määrällä on selkeä taloudellinen vaikutus oppilaitoksen toimintaan.⁴⁵ Keskeyttämistapojen lisäksi ammatillisen peruskoulutuksen tuosrahoitukseen vuonna 2008 vaikuttavat tekijät ovat työllistyminen, jatko-opiskelu, läpäisyaste, muodollisesti kelpoisten opettajien osuus sekä henkilöstön kehittäminen⁴⁶.

Ammatilliseen peruskoulutukseen käytettiin vuonna 2005 1,1 miljardia euroa. Opetuksen käyttökustannukset (opetustoiminta ja opetuksen tukitoiminta) olivat yhteensä 5759 euroa/opiskelija (ei sisällä suuria investointeja). Suurin osa kustannuksista menee luonnollisesti opetustoimintaan. Opetuksen tukitoimintaan (yhteensä 1049 euroa/opiskelija) lasketaan hallintoon, henkilöstön kehittämiseen, kirjasto- ja tietopalveluihin, tietohallinnon ja tietotekniikan palveluihin, markkinointiin ja viestintään sekä muihin opetuksen tukipalveluihin (149 euroa) kuuluvat kustannukset. Tämän lisäksi ura- ja rekrytointipalveluihin käytetään vuosittain 8 euroa/opiskelija.⁴⁷

2.2 Nuoren näkökulma

Yksilön elämä on toisaalta rakenteellisen todellisuuden hallitsemää ja toisaalta ainutlaatuisen yksilöllistä. Yksilön identiteetti rakentuu monenlaisten oppimisympäristöjen ja ristiriitojen ympäröimänä. Koulun ja oppilaan pitkäaikainen suhde on tärkeä tekijä identiteetin muodostumisessa. Koulun arviointi ei kohdistu pelkästään akateemisiin taitoihin, vaan myös ulkonaisiin seikkoihin (kokonaisolemus, käytös, puhe, ulkonäkö) ja lopulta myös perhetaustaan, sukupuoleen, sosiaaliluokkaan ja etnisyyteen.⁴⁸ Olivatpa koulun tuottamat identiteetit myönteisiä tai kielteisiä, ovat ne erityisen vahvoja. Niillä on vahva taipumus muodostua henkilön sisäiseksi käsitteeksi itsestään.⁴⁹

---

⁴⁵ Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013, 20.

⁴⁶ Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit.

⁴⁷ Kumpulainen & Saari 2006, 91-92.

⁴⁸ Kauppila 2000, 96; Houtsonen 2000, 28-29.

⁴⁹ Komonen 2000, 144.

Eriyisesti peruskoululla on vahva merkitys siinä, millaisena oppijana nuori itseänsä pitää. Peruskoulutuksen jälkeisellä ammatillisella koulutuksella on kuitenkin merkittävä sija nuoren henkilökohtaisten luonteenpiirteiden, arvojen ja elämäntapojen tukemisessa. Tällaiset positiiviset kokemukset voivat vahvistaa ihmisen identiteettiä sekä tarjota resursseja elämässä kohdattavien ongelmien ratkaisemiseen.⁵⁰ Ongelmallista on kuitenkin se, että osa opiskelijoista kokee koulutuksen velvollisuutena, ainoana vaihtoehtona. Mikäli koulutus esimerkiksi kielteisten koulukokemusten valossa jäsentyy vain keinona tavoitella työtä tai piiloutumispaikkana ulkopuolisilta odotuksilta, ovat lähtökohdat koulutuksen menestykselliseen suorittamiseen, saati sitten elinikäiseksi oppijaksi kasvamiseen, suhteellisen heikot. Oppilaitoksen tulostavoitteilla ei välttämättä ole kovinkaan paljoa tekemistä yksilön omien elämänsuunnitelmien kanssa.⁵¹

Nuorisoprojekteissa on hyvin usein tavoitteena elämänhallinnan parantaminen, jolla tähdätään työmarkkina-avalmiuksien kehittämiseen. Vehviläisen⁵² tulkin mukaan nuoren elämänhallinta on parantunut silloin, kun nuori on oppinut *pitkäjänteisyyttä, tasapainoa, yksilöllisyyttä ja sopeutumista*. Pitkäjänteisyydellä tarkoitetaan sitä, että nuori oppii lykkäämään tarpeidensa tyydyttämistä. Tällöin puhutaan impulsiivisuudesta, aggressiivisuudesta tai lyhytjänteisyydestä elämänhallinnan ongelmien taustatekijöinä. Tasapainon saavuttamisen tärkeys tarkoittaa sitä, että nuori ei saisi tulla kovin riippuvaiseksi mistään, kuten päihteistä, harrastuksista tai ihmissuhteista. Yksilöllisyyden vaatimus on haastava: Nuoren olisi pystyttävä olemaan yksilöllinen oman itsensä asiantuntija. Omat tarpeet, halut, toiveet ja suunnitelmat on pystyttävä tunnistamaan ja ilmaisemaan tarvittaessa. Niiltä osin elämänhallinta edellyttää siis hyvää itsetuntoa ja itseluottamusta. Sopeutuminen puolestaan edellyttää eräiltä osin juuri tuon yksilöllisyyden kieltämistä. Yksilöllinen saa olla vain tiettyyn rajaan asti, tavoitteissa on oltava realistinen ja otettava huomioon työmarkkinoiden rakenne ja yhteiskunnan pelisäännöt.

---

⁵⁰ Houtsonen 2001, 31.

⁵¹ Kauppila 2000, 10; Komonen 2000, 144.

⁵² Vehviläinen 2001, 113-115.

Nuorten aikuistuminen ja koulutukseen sijoittuminen on siis tasapainoilua omien yksilöllisten lähtökohtien ja pyrkimysten, koulutus- ja työmarkkinoiden mekanismin sekä ulkopuolisten odotusten ja paineiden välillä. Lähtökohta on kuitenkin se, että vaikka osaaminen on työelämässä tutkintoja tärkeämpää, kertoo suoritettu tutkinto luotettavasti yksilön osaamisesta, ja siitä, että yksilö täyttää tietyt yhteisesti määritellyt kriteerit. Koulutus tuottaa paitsi kelpoisuuden työmarkkinoille, myös tutkinnon kautta yksilölle käsityksen oman koulutuksen arvosta, koulutusstatuksesta.⁵³

⁵³ Houtsonen 2000, 32; Ammatillisen koulutuksen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä 2007, 15; Komonen 2000, 13.6

3 Venttiilin vastaus

3.1 Uraohjaus

Venttiili-hankkeessa tuotetaan toisen asteen opiskelijoille uusia työelämän tarpeen mukaisia kokonaisuuksia, urapolkuja. Opiskelijoille tulee laajat valinnanmahdollisuudet hankkia perinteisen tutkinnon suorittamisen ohella uutta työelämässä ja jatko-opinnoissa tarvittavaa osaamista. Urapolkuja ovat mm. lukio-, taitaja-, yrittäjyys-, it-, työssäoppimis-, moniosaaja- ja kansainvälisyyspolku, ja niiden rakentamisessa hyödynnetään uusia opetussuunnitelmia. Urapolkutarjonta tulee olemaan kaikkien toisen asteen opiskelijoiden käytettävissä, mukaan lukien lukio-opiskelijat.

Urapolku-kokonaisuuksien lisäksi vähintään yhtä tärkeä osa on opiskelijoiden ohjauksen ja tuen uudelleen organisointi. Tällöin erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevat opiskelijat eivät joudu eriarvoiseen asemaan. Kokonaisuudessaan mallista puhutaan nimellä uraohjaus, joka siis sisältää valinnaisten aineiden kokonaisuuksia eli urapolkuja sekä riittävän ohjauksen ja tuen varmistamiseksi myös palvelujen uudelleen organisointia.

Uraohjauksen lähtökohta on se, että ammatillisen toisen asteen opiskelijalla on tutkinnossaan valinnaisia opintoja yhteensä 24 opintoviikkoa 120 opintoviikosta. Uraohjausmallin tavoitteena on se, että opiskelijoille tulee perinteisten opintotarjottimien rinnalle mahdollisuus valita erilaisia urapolkuja, jotka ovat kooltaan 20-24 opintoviikkoa. Urapolkujen sisällöt suunnitellaan teemoittain, ja oppilaitoksen opintotarjonta ja oppimisympäristöt järjestetään tukemaan urapolkujen toteutumista. Urapolkujen lisäksi työssäoppiminen, ammattiosaamisen näytöt sekä aiemmin hankittu osaaminen ovat osa uraohjausta. Säännölliset hops-keskustelut ovat keskeinen ohjausmenetelmä.

Tiivistäen uraohjausmalli siis sekä tehostaa että syventää opintoja. Opintojen suorittaminen tehostuu, kun valinnaisten aineiden valitseminen helpottuu tarjottavien

urapolkujen kautta ja opiskelija saa tehostettua tukea opintojen suorittamiseen. Osaaminen syventyy, kun valinnaiset opinnot muodostavat suunnitellun, työelämää palvelevan kokonaisuuden opiskelijan opinnoista.

Sekä uraohjausmalli että myöhemmin esiteltävä perustutkintohautomo sisältävät myös työpaikkaohjauksen kehittämistä. Tärkeänä osana on työpaikkaohjaajakoulutuksen kehittäminen vastaamaan eri toimialojen työpaikkojen erityistarpeita, mukaan lukien pienet yritykset. Koulutus sisältää myös verkko-opetusta ja erityisryhmien ohjausta.

3.1.1 Kysely valinnaisista opinnoista

Lokakuussa 2008 tehtiin kysely kaikille ESEDUn, SAMIn ja PASOn opiskelijoille koskien valinnaisia aineita. Kyselyllä etsittiin opiskelijoiden näkökulmia, kokemuksia ja toivomuksia valinnaisista aineista. Kyselyn tavoitteena oli saada kattava kuva nykytilasta ja kehittämistoiveista Uraohjaus-osaprojektin toteuttamisen avuksi.

Kyselyssä selvitettiin mm. keneltä opiskelija on saanut ohjausta valintojen tekemisessä, mitä mieltä opiskelija on valinnaisten opintojen tarjonnasta, mitkä asiat vaikuttivat valintoihin ja miten toiveet ovat toteutuneet. Lisäksi selvitettiin mistä teemoista (=urapoluista) opiskelijat olisivat kiinnostuneita.

Kyselyn tuloksista on tehty erillinen raportti ja se on saatavissa hankkeen hallinnoijalta.

3.2 Perustutkintohautomo

Venttiili-hankkeen toisena osana oppilaitoksiin luodaan perustutkintohautomot. Hautomo ohjaa ja tukee erityistä tukea tarvitsevien, keskeyttäneiden ja keskeyttämisaarassa olevien opiskelijoiden opintojen loppuunsaattamista. Tavoitteena on siis tehostaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tutkintojen suorittamista ja mahdollisimman nopeaa siirtymistä työelämään.

Yhteistyössä opiskelijoiden kanssa kartoitetaan ja tehdään jokaiselle henkilökohtaiset opiskelu- ja palvelusuunnitelmat. Opiskelijoille nimetään myös henkilökohtaiset ohjaajat, jotka ovat heidän tukenaan myös oppilaitoksen ulkopuolella asioitaessa.

Hautomossa kohtaavat opiskelijan tarvitsema henkilökohtainen tuki, tehostettu opinto-ohjaus, erityisopetus ja psykososiaalinen tuki. Työmenetelminä ovat ohjauskeskustelut, pedagoginen työskentely ja henkilökohtainen tukeminen. Toiminta perustuu verkostotyöhön oppilaitoksen sisäisten ja ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa.

Perustutkintohautomomallin suhteen oleellista on kartoittaa opiskelijahuolto- ja erityisopetuksen käytännöt ja prosessit sekä selvittää niiden suurimmat haasteet. Mielenkiintoista olisi myös selvitys erityisopiskelijoiden työllistymisestä ja elämäntilanteesta tutkinnon suorittamisen jälkeen.⁵⁴

---

⁵⁴ Hyttinen-Lilja & Heinikainen 2008.

4 Hankkeen yhteys strategioihin ja linjauksiin

4.1 Vipuvoimaa EU:lta

”Lissabonissa maaliskuussa 2000 pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa jäsenmaat päättivät muodostaa Euroopasta koko maailman kilpailukykyisimmän ja dynaamisen, osaamiseen perustuvan talousalueen, joka pystyy pitämään yllä tasapainoista taloudellista kasvua luomalla uusia ja parempia työpaikkoja ja edistämällä sosiaalista koheesiota.”⁵⁵

Lissabonin strategia loi tavoitteet, jotka ohjaavat ja velvoittavat toimijoita ”ylhäältä alas” eli EU:n ja jäsenvaltioiden tasolta maakuntiin, kuntiin ja yksittäisiin toimijoihin asti. Strategian kansallisen tason tavoitteita määriteltäessä virta on vienyt myös ylöspäin ottaen huomioon alueiden erityispiirteet.

4.1.1 Suomen rakennerahastostrategia

Suomen rakennerahastostrategia vuosille 2007 – 2013 on *”vahvistaa kansallista ja alueellista kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia”*.⁵⁶ Se pohjautuu vuonna 2005 uudistettuun Lissabonin strategiaan, joka pääpaino on kasvun ja työllisyyden edistämässä koko EU:n alueella. Ohjelmakaudella 2007-2013 keskeisenä päämääränä on edistää Lissabonin strategian toteutumista. Uudistetussa strategiassa edellytetään, että myös paikallisella tasolla sitoudutaan entistä tiukemmin Lissabonin tavoitteisiin. Suomen rakennerahastostrategiassa tämä näkyy sen kolmiportaisuutena:

1. Lissabonin strategian tavoitteita edistävällä koheesiopolitiikalla määritellään rakennerahasto-ohjelmien tavoitteet.
2. Kansallinen rakennerahastostrategia ohjaa Suomen rakennerahastotoimenpiteitä.

⁵⁵ Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013, 57.

⁵⁶ Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013, 31.

3. Kansallista rakennerahastostrategiaa toteutetaan toimenpideohjelmien kautta.⁵⁷

Suomen rakennerahastostrategialla ohjataan rakennerahastovarojen ja vastaavien kansallisten vastinrahoitusten käyttöä EAKR ja ESR –toimenpideohjelmissa. Rakennerahastostrategian tavoitteisiin pyritään kohdentamalla rahoitus neljälle painopistealueelle, jotka ovat:

- yritystoiminnan edistäminen,
- innovaatiotoiminnan ja verkottumisen edistäminen sekä osaamisrakenneiden vahvistaminen,
- osaaminen, työvoima, työllisyys ja yrittäjyys (ESR), sekä
- alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen.⁵⁸

EU:n rakennerahastojen (EAKR, ESR) tavoitteena Suomessa onkin *”Suomi, jossa on työtä, osaavia ihmisiä, otollinen ilmapiiri uusille ideoille ja menestyvät yritykset sekä hyvä ympäristö asua, elää ja tehdä työtä”*.⁵⁹

ESR-rahoitteisen Venttiili-hanke on prosessin neljäs porras: Paikallisella tasolla Lissabonin tavoitteisiin ja kansalliseen rakennerahastostrategiaan osaltaan vastaava kehittämishanke. Venttiilin tavoitteet kohtaavat suoraan tai välillisesti useita Lissabonin kansallisen toimenpideohjelman suuntaviivoja ja niiden rakennerahastotoimenpitein tuettavia painopisteitä. Erityisesti Venttiilissä on huomioitu

- Suuntaviiva 18: Edistetään elinikäistä lähestymistapaa työhön, Painopiste: 2. Nuorten koulutuksesta ja työelämästä syrjäytymisen ehkäiseminen,
- Suuntaviiva 23: Laajennetaan ja parannetaan sijoittamista, Painopiste 1: koulutukseen siirtymisen tehostaminen ja keskeyttämisen vähentäminen, ja
- Suuntaviiva 24: Opiskelu- ja koulutusjärjestelmät vastaamaan uusia osaamis- ja ammattitaitovaatimuksia, Painopisteet: 1 Koulutusjärjestelmän ja –tarjonnan kehittäminen vastaamaan työelämän osaamis- ja ammattitaitovaatimuksia, 2 Tutkintojärjestelmien kehittäminen ja 3 Koulutuksen kes-

⁵⁷ Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013, 5.

⁵⁸ Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013, 32.

⁵⁹ Vipuvoimaa EU:lta Itä-Suomeen 2008, 3.

keyttäminen vähentäminen ja läpäisyn edistäminen kaikilla koulutusasteilla.⁶⁰

4.1.2 Manner-Suomen ESR-ohjelma

ESR-asetuksen mukaan sosiaalirahaston tavoitteena on *”tukea jäsenvaltioiden politiikkoja, jotka seuraavat tiiviisti Euroopan työllisyysstrategian mukaisia suuntaviivoja ja suosituksia sekä sosiaaliseen osallisuuteen, syrjimättömyyteen, tasa-arvon edistämiseen, koulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen liittyviä yhteisön tavoitteita*⁶¹.

ESR:llä on Suomessa neljä strategista, ESR-asetukseen perustuvaa painopistettä:

- 1 Työorganisaatioiden, työssä olevan työvoiman ja yritysten kehittäminen sekä yrittäjyyden lisääminen.
- 2 Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen.
- 3 Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis- ja palvelujärjestelmien kehittäminen.
- 4 Jäsenvaltioiden ja alueiden välinen yhteistyö ESR-toiminnassa.⁶²

Suomen tavoitteena on, että ESR-toimenpideohjelman toimista 96 prosenttia toteuttaa kilpailukykyä ja työllisyyttä edistäviä tavoitteita. Toimista raportoidaan osana Lissabonin kansallisen toimenpideohjelman toteutusta.⁶³

Rahoitusta ohjaavat toimintalinjat ovat yhtenäisiä ESR-painopisteiden kanssa. Venttiili-hanke saa rahoitusta Toimintalinjalta 2: Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen.

ESR-ohjelmassa on huomioitu Itä-Suomen suuralueen erityishaasteet. Manner-Suomen ESR-ohjelmassa on valtakunnallinen osio ja neljä alueellista osiota, jossa

⁶⁰ Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013, 59-60.

⁶¹ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 10.

⁶² Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 72.

⁶³ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 12.

Itä-Suomella on oma alueellinen osionsa. Alueelliset osiot perustuvat alueen työllisyys-, elinkeino- ja osaamisstrategioihin. Itä-Suomi on rahoituksessa kuitenkin erityisasemassa. Itä-Suomella on oma rahoituskehyksensä, ja se saa rahoituksensa erillään valtakunnallisesta osiosta.⁶⁴

ESR-ohjelmassa Itä-Suomen keskeisimmiksi ongelmiksi nimetään väestön väheneminen ja ikääntyminen, korkea työttömyysaste ja matala työllisyysaste. Myös talouskehitys on muuta maata hitaampaa ja koulutusaste alhaisempi. Koulutuspoliittisesti ohjelmassa kiinnitetään huomiota erityisesti nuorisoikäluokan pienenemisen tuomiin haasteisiin, ja kehoitetaan muun muassa lukion ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen yhteistyössä, koulutuksen resurssien tehokkaampaan käyttöön, sekä yrittäjyyden, liiketoimintaosaamisen ja kansainvälisyyskasvatuksen sisällyttämiseen opetukseen.⁶⁵ Myös Venttiili-hankkeessa nämä haasteet on huomioitu ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja.

EU-rahoituksen haku- ja valvontaprosessi testaa ja varmistaa hankkeiden yhteensopivuuden rakennerahastostrategioiden tavoitteisiin. Toteuttavalla tasolla eli tässä tapauksessa Venttiili-hankkeessa kohtaavat siis oppilaitosten päivittäisessä työssä kohtaamat haasteet sekä aina Lissabonin strategiasta lähtöisin olevat, monen portaan kautta yksilöityneet tavoitteet.

4.2 Kansalliset kehittämisohjelmat

4.2.1 Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013

Opetusministeriön kehittämissuunnitelma *Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013* (myöhemmin KeSu) perustuu siihen lähtökohtaan, että koko suunnitelmakauden ja pitkään sen jälkeenkin nuorista ikäluokista saadaan vähemmän työvoimaa kuin mitä ikääntyvistä siirtyy eläkkeelle. Ammatillisella tutkintojärjestelmällä ja nuorten koulutusvalinnoilla on tällöin hyvin tärkeä merkitys yhteiskunnan toimivuuden

⁶⁴ ESR-toimenpideohjelma Manner-Suomessa.

⁶⁵ Manner-Suomen ESR-ohjelma-asiakirja 2007-2013, 49.

varmistamisessa. Ammatillisen tutkintojärjestelmän tulee pystyä tarjoamaan koulutusmahdollisuuksia, jotka vastaavat mahdollisimman hyvin työvoiman tarpeeseen tukien samalla nuorten henkilökohtaista kasvua. Ammatillisten tutkintojen tulee myös mahdollistaa sekä ammatillisen huippuosaamisen kehittyminen kuin ehkäistä syrjäytymistä.⁶⁶

Venttiili-hankkeen tavoitteet ja osaprojektit vastaavat moniin KeSun haasteisiin ja tavoitteisiin. Yhteisenä nimittäjänä näillä tavoitteilla on koulutusjärjestelmän toiminnan tehostaminen sekä yksilön että yhteiskunnan edut huomioiden. Yksilölle pyritään takaamaan menestystä opinnoissa ja sitä kautta myöhemässä elämässä. Yhteiskunnan kannalta tämä tarkoittaa resurssien tehokasta käyttöä ja työllisyysasteen kasvattamista. Oppilaitoksissa tehokkuusajattelu näkyy läpäisyn painoarvon lisäämisellä ammatillisen koulutuksen rahoituksessa. Venttiiliin osalta relevantteja kehittämissuunnitelman tavoitteita ovat mm. läpäisyn parantaminen ja keskeyttämisen vähentäminen, koulutusaikojen lyhentäminen, oppilanohjauksen kehittäminen sekä tutkintojen joustavuuden monipuolistaminen.⁶⁷

Ns. laskennallinen läpäisy⁶⁸ on ammatillisessa peruskoulutuksessa noin 70 prosenttia. Keskeyttämisen vähentämiseksi KeSussa asetetaan tavoitteeksi kehittää opinto-ohjausta, koulutusta koskevaa tiedotusta ja neuvontaa, opiskelijavalintaa, opintotukea, opiskelun henkilökohtaistamista ja opintojen seurannan järjestelmiä, kodin ja koulun yhteistyötä sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa. Tehokkuuden takaamiseksi tavoitteeksi on asetettu myös koulutusaikojen lyhentäminen kaikilla koulutussektoreilla. Venttiilissä on tartuttu niihin tavoitteisiin, joihin se on oppilaitoksen näkökulmasta mahdollista. Projektin tuloksena ammatilliseen koulutukseen syntyy monimuotoisia perustutkinnon suorittamisväyliä, jossa ne nuoret, joiden opintojen suorittaminen edellyttää ohjausta ja tukea, saavat niitä oikea-aikaisesti ja henkilökohtaisesti.

⁶⁶ Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013, 8; Ammatillisten tutkintojen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä, 22.

⁶⁷ Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013, 19-20, 40, 47.

⁶⁸ Laskennallisella läpäisyllä tarkoitetaan tutkinnon suorittaneiden suhteellista osuutta lukuvuositaisesta kokonaispoistumasta eli tutkinnon suorittajista ja keskeyttäjäistä.

Seuraavassa muutamia poimintoja KeSun⁶⁹ ja Venttiiliin yhteneväisistä tavoitteista ja Venttiiliin toimista tavoitteiden saavuttamiseksi:

“Opintojen ohjausta kehitetään edelleen.” –Venttiilissä kehitettävät tuotteet eli uraohjausmalli ja perustutkintohautomo ovat sisällöltään ohjauksen kehittämistä. Uraohjausmallissa varmistetaan yksilöllisten opintopolkujen toteutuminen moduli-rakenteisen opintotarjonnan kautta. Perustutkintohautomo puolestaan ohjaa ja tukee henkilökohtaisesti erityistä tukea tarvitsevien, keskeyttäneiden ja keskeyttämisvaarassa olevien opintojen loppuunsaattamista sekä valmistuvien opiskelijoiden pääsyä työelämään.

“Lisätään ammatillisen tutkintojärjestelmän joustavuutta monipuolistamalla mahdollisuuksia valita ammatillisiin perustutkintoihin osia muista ammatillisista tutkinnoista.” Uraohjausmalli tarjoaa mahdollisuuden valita valinnaisia opintoja myös muista ammatillisista tutkinnoista tai lukio-opintojen tarjonnasta

“Erityisopetusta kehitetään siten, että erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelevat pääsääntöisesti samoissa oppimisympäristöissä muiden opiskelijoiden kanssa.” Palveluohjauksen ja perustutkintohautomon kehittäminen mahdollistavat erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden henkilökohtaisen tuen. Opiskelijoille tehdään mm. henkilökohtaiset opiskelu- ja palvelusuunnitelmat ja nimetään henkilökohtainen ohjaaja.

“Ammattiosaamisen laadun kohottamista tukevaa ammattitaitokilpailutoimintaa edistetään.” Yksi esimerkki uraohjausmallin urapoluista on taitajapolku. Se sisältää ammattitaidon terävöittämistä ja valmennusta taitajakilpailuihin.

⁶⁹ Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2013, 40, 47.

4.2.2 KASTE 2008-2011

Sosiaali- ja terveysministeriön kehittämissuunnitelma KASTE 2008-2011 määrittelee lähivuosien sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet. Ohjelman päätavoitteet:

- Osallisuus lisääntyy ja syrjäytyminen vähentyy.
- Hyvinvointi ja terveys lisääntyvät, hyvinvointi- ja terveyserot kaventuvat.
- Palveluiden laatu, vaikuttavuus ja saatavuus paranevat, alueelliset erot vähentyvät.⁷⁰

Venttiilin aihepiiri liittyy osallisuuden lisääntymiseen ja syrjäytymisen vähentymiseen. KASTE-ohjelmassa huomioidaan erityisesti lapsuus- ja nuoruusiän merkitys hyvinvoinnin luomiselle. Perheiden tukemisen lisäksi kiinnitetään huomiota erityisesti peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta ulosjäämisestä aiheutuvaan syrjäytymisriskin kasvuun. Ohjelmakauden yhdeksi osatavoitteeksi asetetaan se että koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24-vuotiaiden nuorten osuus ikäluokasta jää alle 10 prosentin. Myös toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 18-24-vuotiaiden nuorten osuuden vastaavasta ikäluokasta toivotaan puolittuvan.⁷¹

Tärkeimmäksi ja kustannustehokkaimmiksi toimenpiteiksi määritellään *ongelmien ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen* sekä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia edistävien olosuhteiden ja palveluiden vahvistaminen.⁷²

4.3 Itä-Suomen osaamisen kehittämissuunnitelma vuoteen 2015

Itä-Suomen osaamisen kehittämissuunnitelma on erityisesti aluetoimijoiden käyttöön tarkoitettu työväline, jonka tavoitteena on tukea itäsuomalaisia aluetoimijoiden verkostoja ja kumppanuuksia. Tavoitteena on luoda ja kehittää koko väestölle uuden osaamisen edellytyksiä, koulutuksen saavutettavuutta ja tasa-arvoisia oppimismahdollisuuksia. Kehittämissuunnitelma on sovitettu kansallisiin koulutuksen ja ke-

⁷⁰ Sosiaali- ja terveyshuollon kansallinen kehittämissuunnitelma 2008, 3-4, 24.

⁷¹ Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma 2008, 25-26.

⁷² Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma 2008, 29-30.

hittämisen linjauksiin, ja siihen käytetään alueellisia, kansallisia ja EU:n voimavaroja.⁷³

Kehittämissuunnitelmassa on viisi painopistettä:

- 1 Elinkeinoja ja hyvinvointiyhteiskuntaa uusintavan osaamis pääoman kerryttäminen.
- 2 Koulutuksen ja sivistyksen laajan perustan säilyttäminen.
- 3 Laadukkaan koulutuksen varmistaminen.
- 4 Kansainvälistyminen.
- 5 Yhteistoiminnan kehittäminen.

Venttiili-hankkeen toimenpiteet ovat täysin linjassa painopisteeseen 2 kuuluvan tavoitteen 2.3. *Sosiaalinen vahvistaminen* kanssa. Tavoite sisältää mm. seuraavia toimenpide-ehdotuksia:

- Oppimisvaikeuksien tunnistaminen sekä oppimisen tukeminen eri kouluasteilla.
- Tukipalvelujen kuten opinto-ohjauksen ja oppilashuoltotoiminnan vahvistaminen.
- Poikkialueellisten työtapojen kehittäminen esimerkiksi oppilashuoltoon ja erityisopetukseen.
- Yksilöllisten opiskelupolkujen rakentaminen.
- Mahdollistetaan opiskelijoiden osallistumista ja osallisuutta opetusjärjestelyjen ja oman opiskelunsa suunnitteluun.⁷⁴

Myös painopisteen 3 tavoitteessa 1 *Koko väestölle korkeatasoinen koulutus ja oppimisvalmiudet* on Venttiilin kannalta relevantteja toimenpide-ehdotuksia, kuten sitoutuminen koulutusohjelmien ja opetussuunnitelmien kehittämiseen ja kehittämisverkostoihin sekä yrityksissä/työpaikoilla tapahtuvan oppimisen edistäminen.⁷⁵

⁷³ Pääkkö 2006, 4.

⁷⁴ Pääkkö 2006, 10-11.

⁷⁵ Pääkkö 2006, 11-12.

Venttiili-hanke on maakunnallinen, seutukuntien rajat ylittävä, mikä on painopisteen 5 Yhteistoiminnan kehittäminen yhtenä tavoitteena ylimaakunnallisen yhteistyön kehittämisen lisäksi. Tämä selvitys vastaa taas pieneltä osalta painopisteen toimenpide-ehdotukseen 4, jossa pyritään lisäämään alueellisten toimijoiden strategioiden tuntemusta.⁷⁶

4.4 Maakunnalliset strategiat

4.4.1 Etelä-Savo 2025

Etelä-Savoon on laadittu maakuntaliiton johdolla maakuntasuunnitelma, johon on kirjattu maakunnan pitkän aikavälin strategiset kehittämissuunnitelmat ja –visiot. Suunnitelma ulottuu vuoteen 2025. Maakuntasuunnitelman pohjalta on laadittu myös uusi maakuntaohjelma vuosille 2007-2011.⁷⁷

Etelä-Savo 2025 maakuntasuunnitelmaan kuuluu oleellisesti *”väestön osaamistason kohottaminen sekä koulutus-, tutkimus ja innovaatiotoiminnan vahvistaminen”*. Yhtenä päämääränä on osaava väestö. Siihen päästään turvaamalla ja kehittämällä kattavia ja kilpailukykyisiä koulutuspalveluja, jotka ottavat huomioon maakunnan haasteet, resurssit ja tarpeet. Ammatillisen koulutuksen osalta on tärkeää, että tarjonta palvelee elinkeinorakenteen kehittymistä. Haasteita tälle päämäärälle luovat väestön väheneminen ja nuorten ikäluokkien pieneneminen, mikä johtaa koulutusmarkkinoiden kilpailun kiristymiseen kysynnän alentuessa ja koulutuksen rahoituspohjan kaventuessa. Venttiili-hankkeen kannalta tärkein maakuntasuunnitelmassa määritelty kehittämissuunnitelma on toisen asteen koulutuksen tarjonnan ja valinnanmahdollisuuksien ylläpitäminen ja kehittäminen.⁷⁸

Maakuntasuunnitelman pohjalta tehdyssä maakuntaohjelmassa määritellään ne lähivuosien (2007-2011) kehittämissuunnitelmat, joiden avulla päästään tulevaisuuden

⁷⁶ Pääkkö 2006, 15.

⁷⁷ Etelä-Savon maakunta, www.esavo.fi.

⁷⁸ Etelä-Savo 2025 Maakuntasuunnitelma 2005, 18-20.

(2025) päämääriin. Koulutuksen valinnanmahdollisuuksien vahvistamiseksi maakuntaohjelmassa on määritelty toisen asteen koulutuksen osalta seuraavat toimenpiteet:

- Turvataan koko ikäluokalle koulutuksen hyvä saavutettavuus.
- Huolehditaan koulutusjatkumosta kaikkien nuorten kohdalla tavoitteena minimoida koulutusjärjestelmien ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten määrä.
- Kehitetään toisen asteen koulutusta kokonaisuutena (lukio- ja ammatillinen koulutus), luodaan Etelä-Savoon maakunnallinen toimintamalli koulutuksen järjestämiseksi.
- Luodaan avoimia koulutusväyliä, uudistetaan oppimista ja kehitetään opettajuutta siten, että koulutus palvelee paremmin sekä työelämän että nuorten tarpeita.⁷⁹

Venttiili-hankkeen toimet ovat linjassa edellä mainittujen toimenpiteiden kanssa. Ammatilliset vaihtoehdot urapolut (mm. lukio-, taitaja-, yrittäjyys-, moniosaaja- ja kansainvälisyyspolku), opiskelijoiden yksilöllisten vahvuuksien ja taipumusten huomioiminen, opintojen aikana ja nivelvaiheissa tarjottava riittävä ja ammattitaitoinen ohjaus, verkostotyön avulla varmistettava työelämävastaavuus sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyön kehittäminen ovat eräitä Venttiilin keinoja tarjota yksilöllisiä vaihtoehtoja ja vahvistaa työelämän tarpeita vastaavaa osaamista maakunnassa.

4.4.2 Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia ja uusi paradigma

Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia vuoteen 2015 sisältää maakuntasuunnitelmaan ja –ohjelmaan perustuvia, toista astetta koskevia tavoitteita ja toimenpide-esityksiä. Yleisenä tavoitteena on *”pitää maakunnan lukio- ja ammatillinen koulutus vahvana ja kykenevänä vastaamaan niin elinkeinoelämän, julkisen sektorin kuin nuortenkin taholta tuleviin odotuksiinsa ja haasteisiin”*. Toimenpide-esityksistä Venttiilin kannalta mielenkiintoisimpia ovat Etelä-Savon 2.

⁷⁹ Etelä-Savon maakuntaohjelma 2007-2010 2006, 21.

asteen koulutuskokonaisuus sekä Avoimet koulutusväylät ja uudistuva oppiminen.⁸⁰

Eteläsavolaisessa 2. asteen koulutuskokonaisuudessa nähdään ammatillinen ja lukiokoulutus yhtenä kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa mahdollisuutta opiskella yleissivistäviä ja ammatillisia opintoja yli oppilaitosrajojen. Tämän lisäksi korostetaan kumppanuutta ja keskinäistä verkostoitumista, jonka avulla taataan koulutuksen saavutettavuus ja laadukkuus koko maakunnan alueella.

Venttiili on maakunnallinen, kumppanuuteen perustuva hanke. Venttiilin avulla Etelä-Savon ammatilliset oppilaitosten, lukioiden ja perusopetuksen verkostot pystyvät tarjoamaan alueen nuorille yksilölliset tarpeet huomioivan monipuolisemman opiskelutarjonnan. Venttiili-hankkeessa kehitettävä, sekä lukioiden että ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille suunnattu modulimainen urapolkutarjonta, on yksi hanketyön avulla mahdollistuvista kokeiluista.

Toimenpide-ehdotus Avoimet koulutusväylät ja uudistuva oppiminen sisältää ajatuksia koulutusväylien avoimuudesta perusasteelta korkea-asteelle ja oppimisympäristöjen kehittämisestä vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Toimenpideehdotuksessa huomioidaan myös Venttiilissä tärkeässä asemassa olevat erilaiset oppijat ja heidän mahdollisuutensa suorittaa tutkinto. Erityisesti tavoitteena mainitaan koulutuksen keskeyttäjien määrän minimoiminen ja maahanmuuttajien koulutus. Venttiili-hankkeessa perustutkintohautomo on suunnattu juuri niille opiskelijoille, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa tai tarvitsevat muuten erityistä tukea ja ohjausta tutkinnon suorittamiseksi.

Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategiset linjaukset on muokattu toimenpideohjelmaksi. Ns. uusi paradigma sisältää kymmenen kohdan toimenpideesityksen, joka johtaa edellä mainitun 2. asteen koulutuksen kokonaisuuden muodostumiseen. Tällöin nykyisen kaksijakoisen järjestelmän (lukio ja ammatillinen) sijaan *"2. asteen koulutusta suunniteltaisiin ja ohjattaisiin kokonaisuutena ja enem-*

⁸⁰ Etelä-Savon toisen asteen strategia vuoteen 2015 2006, 7-8.

män seudullisena verkostona, jolloin erilaisten työelämälähtöisten opinto-ohjelmien muodostaminen olisi luontevaa". Tavoitteena olisi se, että peruskoulun jälkeisissä valinnoissa hyödynnettäisiin sekä lukion että ammatillisen koulutuksen opintoja erilaisina yhdistelminä.⁸¹

Venttiili-hankkeen urapolut on yksi askel kohti kaksijakoisuuden lieventämistä. Sekä lukio-opiskelijoille, että ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tarjottavat, ja työelämälähtöiset urapolut mahdollistavat tutkintorajojen ylittämisen vaivattomasti opiskelijoille tarjottavien opintokokonaisuuksien avulla. Venttiili tekee myös yhteistyötä maakunnassa käynnistyneen Uusi Paradigma -hankkeen kanssa.

4.5 Kuntayhtymien strategiat

Venttiili-hankkeeseen osallistuu kolme ammatillista toisen asteen oppilaitosta ja niiden taustalla olevat kuntayhtymää.

- Etelä-Savon ammattiopisto / Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä, selvityksessä ESEDU
- Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto / Itä-Savon koulutuskuntayhtymä, selvityksessä SAMI, sekä
- Pieksämäen ammattiopisto / Keski-Savon oppimiskeskuksen kuntayhtymä selvityksessä PASO.

Kuntayhtymät ovat omissa strategioissaan huomioineet hankkeeseen liittyvää problematiikkaa seuraavasti:

Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymän strategiatyössä kuntayhtymän johtajatuksena on ollut toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin varautuminen uusiutumalla, ei vain sopeuttamalla toimintoja valtakunnallisten ja ympäristössä tehtyjen muutosten mukaisesti tai pidättäytymällä nykyisissä toimintatavoissa.

---

⁸¹ Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia vuoteen 2015. Esitys toimenpideohjelmaksi 2007, 3.

Uusiutumisskenaarion mukaan *“ESKKY on vahva toimija eteläsavolaisessa toisen asteen koulutuskokonaisuudessa”*. Kuntayhtymän kaikissa strategioissa huomioidaan *“tuloksellisuus, ennakointi ja kustannustehokas tulevaisuussuuntautuneisuus”*. Venttiili-hanke istuu erityisen hyvin kuntayhtymän missioon:

- *Osaamisen lisäämisellä vahvistamme toimintaympäristön menestystä tukevaa kehitystä.*
- *Tarjoamme nuorille ja aikuisille monipuoliset erilaisiin elämäntilanteisiin soveltuvat yksilölliset oppimispolut.*⁸²

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston / Itä-Savon koulutuskuntayhtymän strategiasta on poimittavissa Venttiilin kannalta mielenkiintoisia visioita: *“SAMIn koulutuspalvelut johtavat työllistymiseen ja jatko-opintoihin”* ja *“jokainen opiskelija oppii tekemään töitä ja suorittaa tutkinnon”*. Arvoperustaksi määritellään lisäksi: *“kannustava ja huolehtiva oppimisilmapiiri, jossa ohjataan ja tuetaan opiskelijan kehittymistä hyväksi ihmiseksi, ammatintaitajaksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi”*. SAMIn perustehtävä, *“Opin – osaan – osallistun”* perustuu mm. asiantunteviin opiskelijapalveluihin, opintojen henkilökohtaistamiseen, opetussuunnitelmien jatkuvaan parantamiseen sekä työelämäkumppanuuksien hyödyntämiseen.⁸³

Keski-Savon oppimiskeskuksen strategiassa määritellään perustehtäväksi *“edistää omistajakuntiansa väestön hyvinvointia ja elinkeinoelämän kilpailukykyä ja tässä tarkoituksessa tuottaa laadullisesti ja taloudellisesti kilpailukykyistä koulutus-, tutkimus- ja kehittämispalveluja sekä niiden oheispalveluja”*. Arvoperustaksi on nimetty opiskelijälähtöisyys, laadukkuus, joustavuus ja kannustavuus. Venttiili-hanke vastaa erityisesti opiskelijälähtöisyyden määritelmässä mainittuihin arvoihin ja tavoitteisiin: *“Arvostamme opiskelijaa ja hänen miellipiteitään ja autamme ja tuemme häntä sekä oppimisessa että sitä tukevissa vapaa-ajan harrastuksissa niin, että opiskelija oppimisidentiteetti ja itsetunto kasvavat ja syrjäytyminen estyy.”*⁸⁴

⁸² Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymän strategiatyön perusteet ja strategiset linjaukset vuoteen 2010, 12-14.

⁸³ SAMI Strategia 2008, 2.

⁸⁴ Keski-Savon oppimiskeskuksen strategia 2010, 1.

5 Tilanne Etelä-Savossa

5.1 Väestö

Etelä-Savon väestönkehitys on ollut jo useita vuosia tappiollista. Ongelmallisinta on sen keskittyminen peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen jälkeen opiskeluun jatkaviin sekä opiskelujen jälkeen työmarkkinoille hakeutuviin 15-29-vuotiaisiin.⁸⁵ Väestöennusteen mukaan 15-24-vuotiaiden osuus väestöstä pienee koko maassa. Vuonna 2007 Etelä-Savossa oli noin 9 700 15-19-vuotiaista nuorta. Jos mukaan lasketaan 20-24-vuotiaat, nuoria oli noin 17 800. Vuodesta 2005 15-24 –vuotiaiden nuorten lukumäärä on pudonnut lähes 800 henkilöllä ja vuodesta 2000 yli 1200 henkilöllä.⁸⁶

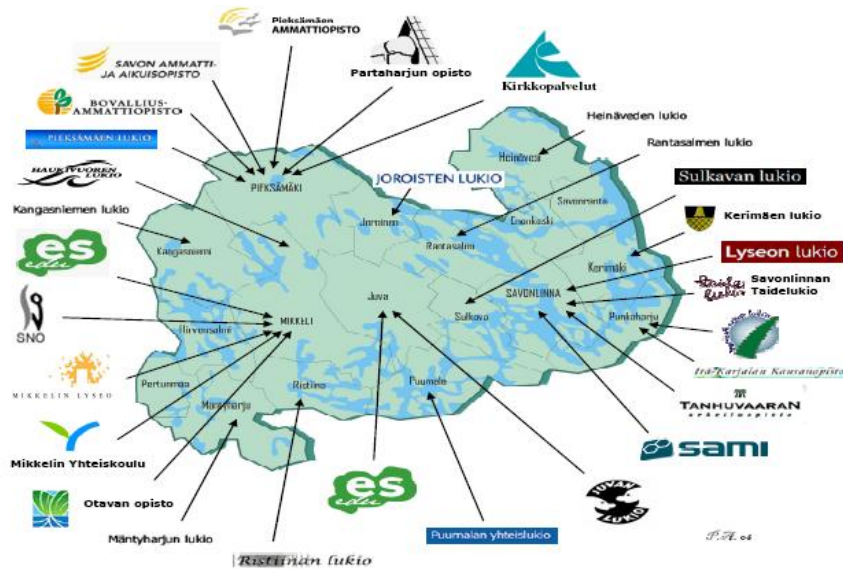
5.2 Toisen asteen koulutus

5.2.1 Oppilaitokset

Etelä-Savossa on lukuisia toisen asteen koulutuksen järjestäjiä: lukioita ja sekä monialaisia että erikoistuneita ammatillisen koulutuksen järjestäjiä. Venttiili-hankkeeseen ottaa osaa alueen 3 suurinta ammatillista toisen asteen koulutusta (ks. määritelmä liitteestä 1 Ammatillinen koulutus) järjestävää oppilaitosta.

⁸⁵ Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia vuoteen 2015 2006, 3.

⁸⁶ Indikaattoripankki SOTKANet.

Kuva 1 Etelä-Savon toisen asteen koulutus vuonna 2008⁸⁷

Eri opintolinjoja Venttiiliin osallistuvissa oppilaitoksissa on kymmeniä. Perustutkin-
toja on mahdollista suorittaa seuraavilla aloilla:

- Luonnontieteiden ala
- Luonnonvara- ja ympäristöala
- Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
- Kulttuuriala
- Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
- Tekniikan ja liikenteen ala
- Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä (ESEDU) ja Itä-Savon koulutuskuntayhtymä (SAMI) ovat ns. suuria monialaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä⁸⁸. Ne järjestävät monipuolisempaa koulutusta kuin Keski-Savon koulutuksen kuntayhtymä (PASO), joka on ns. muu monialainen ammatillisen koulutuksen järjestäjä.

⁸⁷ Etelä-Savon maakunta

⁸⁸ Opetushallituksen luokitus: Suuret monialaiset, Muut monialaiset ja Yksialaiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät.

5.2.2 Opiskelijamäärät

Ainakin Opetushallitus, Opetusministeriö ja Tilastokeskus keräävät tietoa opiskelijamääristä. Tiedonkeruun ja tilastoinnin eroista johtuen luvut voivat poiketa toisistaan.

Tilastokeskuksen Koulutus-tilaston mukaan vuonna 2006 Etelä-Savossa oli 16 413 peruskoulun perusopetuksen oppilasta. Peruskoulun päättötodistuksen sai 2 054 oppilasta. Tutkintotavoitteisen ammatillisen koulutuksen opiskelijamäärä Etelä-Savossa oli 7452 (luvussa mukana aikuisopiskelijat). Lukiokoulutukseen osallistuvien opiskelijoiden määrä oli tästä vajaa puolet eli 3552 opiskelijaa. Ammatillisia tutkintoja suoritettiin Etelä-Savossa 1748. Ylioppilastutkinnon suoritti puolestaan 1026 opiskelijaa.

Opetusministeriön VOS-tilastoinnin⁸⁹ mukaan opiskelijoita Etelä-Savon ammatillisissa oppilaitoksissa vuonna 2007 oli seuraavasti:

Taulukko 1 Etelä-Savon ammatillisten oppilaitosten opiskelijamäärät koulutuksenjärjestäjien mukaan

	opiskelijoiden lukumäärä
Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymä	2113
Itä-Savon koulutuskuntayhtymä	1501
Keski-Savon oppimiskeskukseen kuntayhtymä	546
Itä-Karjalan kansanopistoseura r.y.	41
Partaharju-Säätiö	46
S. ja A. Bovalliuksen säätiö	120
Suomen Nuoriso-opiston kannatusyhdistys r.y.	135
Tanhuvaaran Säätiö	69

5.3 Erityisopetus

Ammatillisen erityisopetuksen opiskelijamäärät ovat nousussa. Vuonna 2004 8,8 prosenttia kaikista Suomen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista opiskeli erityisopetuksessa. Luvussa ovat mukana vain ne opiskelijat, joiden tavoitteena on koko tutkinnon suorittaminen. Hieman yli 80 % erityisopiskelijoista opiskelee

⁸⁹ Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit.

muussa oppilaitoksessa kuin erityisoppilaitoksessa. Opiskelu tapahtuu näin ollen erityisopetusryhmissä tai integroiduissa ryhmissä. Erityisopetuksen yleisin peruste vuonna 2004 oli lievä kehityksen viivästyminen. Tämä peruste oli noin kahdella-kymmenellä prosentilla. Noin kymmenellä prosentilla oli kielellisiä vaikeuksia, ts. lukemiseen, kirjoittamiseen ja puhumiseen liittyviä vaikeuksia, kuten vaikea luki-ongelma, dysfasia tai dyslexia. Lähes kolmekymmentä prosenttia oli tilastoissa luokiteltu ryhmään "muu syy, joka edellyttää erityisopetusta".⁹⁰

Venttiili-hankeeseen osallistuvien oppilaitosten erityisopiskelijoiden lukumäärät 20.9.2008 laskettuna näkyvät seuraavasta taulukosta:

Taulukko 2 Erityisopiskelijoiden lukumäärät

	ESEDU	SAMI	PASO
Tutkintoon johtava koulutus	187	212	49
Muu kuin tutkintoon johtava koulutus			
Vammaisten valmentava ja kuntoittava opetus ja ohjaus	34	92	0
Maahanmuuttajien valmistava koulutus	3	4	0
Talousskoulu	16	0	0
Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus	0	10	0
Näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistava koulutus	19	0	0
Yhteensä	259	318	49

Prosentuaalisesti tutkintoon johtavassa koulutuksessa erityisopiskelijoita on ESEDUssa 11,1 prosenttia, SAMI:ssa 17,7 prosenttia ja PASOssa 9,3 prosenttia

5.4 Keskeyttäminen

5.4.1 Tilastokeskus ja Opetushallitus

Tilastokeskuksen Koulutus-tilaston mukaan nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen keskeytti kokonaan Etelä-Savossa lukuvuonna 2005/2006 12,2 prosenttia

⁹⁰ Kumpulainen & Saari (toim.) 2006, 84-85.

opiskelijoista. Koko maan keskiarvo oli 10,5 prosenttia. Kaikki Venttiili-hankeeseen osallistuvat oppilaitokset sijoittuvat valtakunnallisessa vertailussa keskiarvon yläpuolelle eli niissä keskeytettiin hieman keskimääräistä enemmän.⁹¹

Opetushallitus määrittelee tulosrahoitusmittarissa keskeyttäneet seuraavasti: *"Ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttäneillä tarkoitetaan niitä 20.9. läsnä- ja poissaoleviksi ilmoitettuja toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoita, jotka eivät lukuvuoden aikana suorittaneet tutkintoa eivätkä seuraavana syksynä jatkaneet tutkintotavoitteisia opintojaan missään koulujärjestelmän oppilaitoksessa."* Negatiiviseksi keskeyttämiseksi kutsutaan määritelmää, jossa keskeyttämisluvusta on vähennetty ulkomaille muuttaneet sekä ne, jotka ovat ansiotyössä, varusmiespalvelussa tai opiskelemassa seuraavan vuoden lopussa.⁹²

Tuoreimpien Opetushallitukselta saatavissa olevine lukujen mukaan keskeyttämistä eli negatiivisten keskeyttäneiden suhde opiskelijamäärään on ESEDUssa 5,9 prosenttia, SAMI:ssa 6,4 prosenttia ja PASOssa 7,7 prosenttia. Luku sisältää sekä ammatillisen peruskoulutuksen että oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen. Lukumääräisesti keskeyttäneitä lukuvuoden 2004-2005 aikana ESEDUssa oli 190, SAMI:ssa 138 ja PASOssa 76. Näissä luvuissa ei ole mukana oppisopimuskoulutusta, vaan ainoastaan ammatillinen peruskoulutus.⁹³

5.4.2 Oppilaitokset

Oppilaitosten keräämät keskeyttämisten syyt perustuvat osittain opiskelijoiden antamiin tietoihin, osittain henkilökunnan tulkintoihin. Myös keskeyttämisen syiden tilastoinnissa ja tulkinnassa on oppilaitoskohtaisia eroja. Esimerkkinä tilastoinnin eroista on se, että opintolinjan vaihto on jossain oppilaitoksessa kirjattu (negatiiviseksi) keskeyttämiseksi, toisessa ei. Myös puuttuviin / erilaisiin tietoihin on suhtauduttu tilastoinnissa erilailla. Vertailukelpoisen tiedon esittäminen tämän selvi-

⁹¹ Tilastokeskus: Koulutus-tilasto.

⁹² Ammatillisen koulutuksen tulosrahoitus 2007, 12.

⁹³ Opetus- ja kulttuuritoimen tulosrahoituksen raportit: Vuoden 2008 ammatillisen peruskoulutuksen tulosrahoituksen keskeyttämismittari.

tyksen puitteissa ei näin ollen ole mahdollista, vaan vaatisi tarkempaa perehtymistä oppilaitosten rekistereihin.

Keskeyttämisen ajankohdasta, eli siitä missä vaiheessa opintoja keskeyttäminen tapahtuu, on tilastollinen yhteenveto tehty ainoastaan SAMI:ssa. SAMI:ssa vuosina 1/2005-2/2008 keskeyttäneistä (N=793) ensimmäisenä opintovuonna keskeyttäneitä kaikista keskeyttäneistä oli 53,0 prosenttia. Toisen opintovuoden aikana tai myöhemmin keskeyttäneitä oli 27,2 prosenttia, ja kolmannen opintovuoden aikana tai myöhemmin keskeyttäneitä oli 19,7 prosenttia. Aineistosta on selvitetty myös suoritettujen opintoviikkojen määrä keskeytyshetkellä. Alle 20 opintoviikkoa suorittaneita keskeyttäneistä oli 31,4 prosenttia. 81 opintoviikkoa tai enemmän suorittaneita oli 10,4 prosenttia.⁹⁴

5.4.3 Selvitykset

Muuntaja-hanke teetti selvityksen Mikkelin ammattiopistossa vuonna 2005 opintonsa keskeyttäneistä (Marjamaa 2006. Keskeyttäjän kuva. Ammatillisten opintojen keskeyttäminen ja elämäntilanne). Selvitystä varten haastateltiin yli 150 nuorta. Selvityksen taustalla on koko ammatillisen koulutuksen ja opettajuuden perusidea: *"Miten saada opiskelija innostumaan oppimisesta ja ammattitaidon hankkimisesta?"*.⁹⁵

Selvitys osoitti, että *"merkityksellisen tiedon hankinta keskeyttämisilmioistä on nykyisillä keinoilla vaikeaa. Opiskelijatietojärjestelmään kootuilla tiedoilla on hyvin vähän informaatioarvoa osittain tilastojen epäluotettavuuden osaltaan tilastoitavien tietojen ja luokitusten vuoksi"*. Keskeisimmät syyt opintojen keskeyttämiseen olivat väärä alan valinta (28 %), oppilaitokseen liittyvät syyt (24 %) ja opiskelumuotivaation puute (21 %). Myös terveydelliset syyt, työelämään siirtyminen ja taloudelliset tekijät vaikuttavat olennaisesti keskeyttämisen määrään.⁹⁶

⁹⁴ Ruotsalainen 2008, 3.

⁹⁵ Marjamaa 2006, 5.

⁹⁶ Marjamaa 2006, 45-47.

Marjamaan ehdotukset oppilaitoksen toimenpiteiksi keskeyttämisen ehkäisyssä sisälsivät mm. keskeyttämisen syiden tarkempaa analysointia, tukiovetusmahdollisuuden lisäämistä, ohjaushenkilöstön lisäämistä ja koko henkilöstön sitouttamista opiskelijoiden ohjaukseen, uraohjauksen ja jatkosuunnitelmien ohjauksen vahvistamista sekä erityisopetuksen tarjonnan lisäämistä.⁹⁷

Myös SAMI:ssa on tutkittu keskeyttämistä vuosina 2005-2008. Aineisto (N=793) on käsitelty tilastollisesti, joten se tarjoaa tietoa keskeyttämisestä lähinnä lukuina. Selvityksen mukaan yli puolet keskeyttäneistä keskeyttää ensimmäisen vuoden aikana. Ns. roikkujia eli neljännen ja viidennen vuoden opiskelijoita on 8,4 prosenttia keskeyttäneistä. Nämä opiskelijat paitsi heikentävät läpäisyä, myös päätyvät lopulta keskeyttäneisiin.⁹⁸

Yleisin keskeyttämisen syy on työpaikka (23,5 % keskeyttäneistä). Muita yleisiä syitä ovat paikkakunnalta muutto, alan vaihto ja henkilökohtaiset syyt. Positiivinen syy (työ- tai opiskelupaikka, varusmies- tai siviilipalvelus) on hieman yli puolella keskeyttäneistä (51,9 %). Mielenkiintoista on myös se, että miesten keskeyttäminen on vähentynyt ja naisten keskeyttäminen lisääntynyt.⁹⁹

5.5 Läpäisy

Läpäisyllä tarkoitetaan tietyn aloittamisvuoden ja sen jälkeisen kolmen seuraavan kalenterivuoden aikana valmistuneiden osuutta koulutuksen aloittaneista. Tavoitteena on mahdollisimman korkea läpäisyaste. Läpäisyaste kertoo koulutuksen järjestäjän opetustoiminnan järjestämisen tuloksellisuudesta. Opetushallituksen läpäisymittari sisältää nuorten ja aikuisten ammatillisessa opetussuunnitelmaperusteisessa peruskoulutuksessa opiskelevat sekä oppisopimuskoulutuksena järjestetyn ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat.¹⁰⁰

⁹⁷ Marjamaa 2006, 45-50.

⁹⁸ Ruotsalainen 2008, 1, 3.

⁹⁹ Ruotsalainen 2008, 3, 6-7.

¹⁰⁰ Ammatillisen koulutuksen tulosrahoitus 2007, 14.

Läpäisyaste vuonna 2003 aloittaneista ja viimeistään vuoden 2006 loppuun mennessä valmistuneista on ESEDUssa 56,0 prosenttia, SAMIissa 55,9 prosenttia ja PASOssa 49,2 prosenttia.¹⁰¹

5.6 Jatkokoulutus ja työllistyminen

Tutkinnon suorittamisen jälkeisen toiminnan selvittäminen Etelä-Savossa edellyttäisi laajempaa tutkimusta kuin tässä selvityksessä on mahdollista. Koko maassa vuosina 2000-2004 toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen tutkinnon suorittaneista vuoden 2004 lopussa työllisiä oli 62,5 prosenttia, työttömiä 15,8 prosenttia, päätoimisia opiskelijoita 12,3 prosenttia ja muita 9,4 prosenttia. Luvuissa ovat mukana sekä nuorten että aikuisten koulutuksessa tutkinnon suorittaneet. Tiedot perustuvat henkilöpohjaisiin rekistereihin: Tilastokeskuksen tutkintorekisteriin, työssäkäynnin ennakkotilastoon, opiskelijatilastoon ja Opetushallituksen yhteishakurekisteriin.¹⁰²

Opetushallituksen rahoitusjärjestelmän tuoreimmista tilastoista on mahdollista poimia vuoden 2002 ja 31.7.2005 välisenä aikana tutkinnon suorittaneista työllistyneiden ja jatko-opiskelijoiden lukumäärät ja prosenttiosuudet. Seuraavasta taulukosta on nähtävissä lukumääräisesti ja prosentuaalisesti vuoden 2002 ja toukokuu 2005 välisenä aikana ESEDUsta, SAMIsta ja PASOsta tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työllistymisen osalta vuoden 2005 lopussa ja jatkokoulutuksen osalta vuoden 2005 syksyllä.

¹⁰¹ Opetus- ja kulttuuritoimen tulosrahoituksen raportit: Vuoden 2008 ammatillisen peruskoulutuksen tulosrahoituksen keskeyttämismittari.

¹⁰² Kumpulainen & Saari 2006, 86.

Taulukko 3. Työllistyminen ja jatkokoulutukseen sijoittuminen¹⁰³

	ESEDU	SAMI	PASO
Tutkinnon suorittaneita 2002- toukokuu 2005	1632	1168	524
työllistyneiden lukumäärä	1064	648	328
työllisiä valmistuneista vuoden 2005 lopussa	65,2 %	55,5 %	62,6 %
korkea-asteen opiskelijoiden lukumäärä syksyllä 2005	251	146	69
korkea-asteen opiskelijoita valmistuneista syksyllä 2005	15,4 %	11,6 %	13,2 %

Laskettaessa työllistyneiden ja jatko-opiskelijoiden prosenttiosuudet yhteen, saadaan luvuiksi 80,6 % (ESEDU), 67,1 % (SAMI) ja 75,8 % (PASO).

5.7 Koulutustaso

Stakesin väestön koulutustasoa osoittava mittain kuvaa väestöryhmän koulutustasoa koulutuspiteudella. Esimerkiksi koulutustasoluku 246 osoittaa, että teoreettinen koulutusaika henkeä kohti on 2,5 vuotta peruskoulun suorittamisen jälkeen. Koulutustasomittain osoittaa, että Etelä-Savon koulutustaso on muuta maata alhaisempi. Etelä-Savossa koulutustasomittain vuonna 2006 oli 265, kun taas koko maassa 310. Tämän lisäksi korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä on muuta maata alhaisempi: Etelä-Savossa 20,5 prosenttia ja koko maassa 25,8 prosenttia. Keskiasteen koulutuksen suorittaneissa yli 15-vuotiaissa ei merkittävää eroa ollut (Etelä-Savo 39,3 %, koko maa 38,3 %). Tutkinnot on luokiteltu henkilön korkeimman, viimeksi suoritettun ammatillisen tutkinnon mukaan, ja perusjoukkona on käytetty 20 vuotta täyttänyttä väestöä.¹⁰⁴

Kokonaan koulutuksen ulkopuolelle Etelä-Savossa on vuonna 2006 jäänyt muuta maata hieman vähemmän 17-24-vuotiaita, luvun ollessa kuitenkin 10,1 prosenttia. Lukumääränä tämä tarkoittaa noin 150-200 nuorta ikäluokkaa kohti (ikäluokkien koon vaihdellessa 1552 ja 2003 välillä) mikäli huomioon ei oteta muita muuttujia. Laskennallisesti voidaan siis puhua vähintään 1200 koulutuksen ulkopuolelle jääneen nuoren joukosta.

¹⁰³ Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit. Vuoden 2008 ammatillisen peruskoulutuksen tulosrahoituksen työllistymismittari.

¹⁰⁴ Indikaattoripankki SOTKANet.

Taulukko 4 Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat vuonna 2006.¹⁰⁵

Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat	Etelä-Savo	koko maa
miehet	11,8 %	13,3 %
naiset	8,1 %	9,5 %
yhteensä	10,1 %	11,4 %

5.8 Työllisyys, työttömyys ja toimeentulotuki

Työllisyys

Työllisten osuus väestöstä oli Etelä-Savossa 38,5 prosenttia (miehet 40,2 %, naiset 36,8 %). Etelä-Savon työllisyysaste eli työllisten osuus työvoimasta (15-64-vuotiaista) oli vuonna 2007 64,3 prosenttia. Koko maan työllisyysaste oli samaan aikaan 69,9 prosenttia. Työikäisten eli 15-64-vuotiaiden määrä väheni Etelä-Savossa vuonna 2007 suurelta osin muuttotappion takia 1 100:lla ja työllisten määrä puolestaan nousi 800:lla. 15-24-vuotiaiden työllisten lukumäärä oli Etelä-Savossa vuonna 2005 noin 5000 henkilöä (noin 2600 miestä ja 2300 naista).¹⁰⁶

Työttömyys

Työttömien osuus työvoimasta Etelä-Savossa vuonna 2007 oli 10,3 prosenttia (miehet 10,5 %, naiset 10,0 prosenttia). Nuorisotyöttömyysluku (15-24-vuotiaat työttömät) samana vuonna oli 12,4 prosenttia. Molemmat työttömyysluvut ovat viime vuosina olleet laskusuunnassa. Lukumääränä puhutaan 7400 työttömästä, joista 750 15-24 –vuotiaita.¹⁰⁷

Vuoden 2008 lokakuussa alle 25-vuotioita työttömiä oli Etelä-Savossa yhteensä 739. Seuraavasta taulukosta on nähtävissä lukumäärät seutukunnittain jaoteltuna. Taulukosta on nähtävissä myös työttömien pohjakoulutus.

¹⁰⁵ Indikaattoripankki SOTKANet.

¹⁰⁶ Indikaattoripankki SOTKANet; Etelä-Savon työvoima- elinkeinokeskus.

¹⁰⁷ Indikaattoripankki SOTKANet.

Taulukko 5. Alle 25-vuotiaat työttömät Etelä-Savossa seuduittain koulutuksen mukaan, lokakuu 2008.¹⁰⁸

	Juva	Mikkeli	Pieksämäki	Savonlinna	yhteensä
perusasteen koulutus	18	123	19	60	220
pelkkä yo-tutkinto	5	44	6	27	82
perusasteen ammatillinen koulutus	33	190	41	149	413
korkea-asteen koulutus	1	14	3	6	24
yhteensä	57	371	69	242	739

Vailla ammatillista tutkintoa (perusasteen koulutus, yo-tutkinto) olevia työttömiä alle 25-vuotiaita on maakunnassa 302. Perusasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita työttömiä nuoria on jopa 413. Työttömistä löytyy myös korkea-asteen koulutuksen suorittaneita yhteensä 24.

Toimeentulotuki

Vuonna 2006 toimeentulotukea saaneita 18-24 –vuotiaita Etelä-Savossa oli 1885 henkilöä, 15,3 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 18-24 –vuotiaita oli joukosta noin 309, 2,5 prosenttia vastaavanikäisestä väestöstä. Naisten osuus toimeentulotukea saaneista nuorista oli miehiä hieman suurempi (miehet 14,5 %, naiset 16,2 %), sama koskee myös pitkäaikaista tukea saaneita (miehet 2,1 %, naiset 3,0 %).¹⁰⁹

¹⁰⁸ Etelä-Savon Työvoima- ja elinkeinokeskus.

¹⁰⁹ Indikaattoripankki SOTKANet.

Venttiili-hankkeen tavoitteet ja toiminta liittyvät hyvin laajaan ja moniulotteiseen problematiikkaan. Yhtäältä haasteita asettaa aina Lissabonin strategiaan yltävä tavoitteenasettelu ja yhteiskunnallisessa viitekehyksessä pyrkimys yhteiskunnan toimivuuden varmistamiseen työllisyysastetta kasvattamalla. Toisaalta liikutaan hyvin henkilökohtaisten ja yksilön elämää koskettavien asioiden parissa: koulutus ja sitä kautta pärjääminen työelämässä on merkittävin yhteiskuntaan kiinnittymisen osatekijä. Tähän väliin sijoittuvat mm. Euroopan sosiaalirahaston tavoitteet, kansalliset kehittämissuunnitelmat, maakunnallinen uusi paradigma ja oppilaitosten omat strategiat.

Tilanne Etelä-Savossa ei ole ainakaan muuta maata ruusuisempi. Väestö ikääntyy nopeasti ja nuorten muuttoliike heikentää entisestään elatusuhdetta. Täsmällisen kokonaiskuvan luominen haasteen laajuudesta ja syvyydestä on kuitenkin mahdollista, sillä eri rekisterit ja tilastot eivät keskustele keskenään. Suomessa tilastoja kerää usea instanssi, kuten Stakes, Tilastokeskus, TE-keskukset, ministeriöt ja opetushallitus. Myös oppilaitoksilla on omat tilastonsa ja tilastointitapansa. Eri rekisterien yhdistäminen on vaikeaa, ellei mahdotonta, sillä käytetyt luokitukset ja käsitteiden määrittelyt eivät ole yhteneviä. Tämä vaikeuttaa suoraan myös alueellisesti laajempien kehittämissuunnitelmien seuranta- ja vaikuttavuuden arviointia ja vertailua: Jos jo lähtötason selvittäminen on lähes mahdotonta, miten hankkeen vaikuttavuutta voidaan arvioida?

Kaikki ovat varmasti yhtä mieltä siitä, että nuorten tukeminen henkilökohtaisessa kasvussa ja saattamisessa työelämään on paitsi tärkeää sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta, myös haastavaa. Tärkeintä ja kustannustehokkainta olisi ongelmien ennaltaehkäisy: Sektorirajat ylittävä yhteistyö ei ole mikään uusi keksintö, mutta siinä riittää edelleen työtä. Jo olemassa olevien ongelmien osalta kustannusten ohjaaminen aktiivisiin toimenpiteisiin on ainoa oikea tie tilanteessa, jossa passiivisetkin tukitoimet aiheuttavat kustannuksia, pahimmassa tapauksessa jopa vuosikymmeniä.

Etelä-Savossa on kolme kaupunkikeskusta, mutta sen pienuus mahdollistaa toimivan maakunnallisen yhteistyön paitsi sektorirajat ylittäen, mutta myös koulutuspoliittisesti. Venttiili-hanke on ottanut tavoitteekseen kehittää maakunnan ammatillista koulutusta ja lisätä toisen asteen oppilaitosten välistä koheesiota sekä paikallisesti lukioden ja ammatillisten oppilaitosten välillä että maakunnallisesti eri ammatillisten oppilaitosten välillä. Venttiilin tuloksena maakunnan ammatillisissa oppilaitoksissa tarjotaan entistä tehokkaampaa ja tarvelähtöisempää ammatillista koulutusta, mutta myös koetaan nuorten henkilökohtaisia onnistumisia, joiden arvoa ei voi mitata rahassa.

Ammatillisen peruskoulutuksen tulorahoitus 2007. Tulostittariseloste vuodelle 2008. Opetushallitus.

Ammatillisten tutkintojen kehittämisperiaatteet ja asema koulutusjärjestelmässä, Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:1

ESR-toimenpideohjelma Manner-Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriö 2008. www.rakenerahastot.fi Luettu 29.9. 2008.

Etelä-Savo 2025 Maakuntasuunnitelma. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 67:2005.

Etelä-Savon maakunta. www.esavo.fi.

Etelä-Savon koulutuksen kuntayhtymän strategiatyön perusteet ja strategiset linjaukset vuoteen 2010. Hyväksytty yhtymäkokouksessa 6.6.2006.

Etelä-Savon Maakuntaohjelma 2007-2010. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 80:2006.

Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia vuoteen 2015. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 74:2006

Etelä-Savon toisen asteen koulutuksen strategia vuoteen 2015. Esitys toimenpideohjelmaksi. Etelä-Savon maakuntaliiton julkaisu 89:2007.

Etelä-Savon työvoima- ja elinkeinokeskus. www.te-keskus.fi.

Houtsonen, J. 2000. Identiteetin rakentuminen koulun symbolisessa järjestyksessä. Teoksessa Houtsonen, J., Kauppila, J. & Komonen, K. 2000. Koulutus, Elämäntilanne ja identiteetti. Kasvatustieteellisiä avauksia suomalaisten oppimiseen. Joensuu University Press, 7-49.

Hyttinen-Lilja, M. & Heinikainen, M. 2008. Perustutkintohautomon interventiologiikkaan tarvittavat pohjatiedot. Työpäpöri, Venttiili-hanke.

Indikaattoripankki SOTKANet. Stakes. www.sotkanet.fi

Järvinen, T. 2001. Koulutusjärjestelmän yksilöllistyminen ja valinnan vapaus. Teoksessa Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 19. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo, 60-69.

Kauppila, J. 2000. Sivistysihanteesta markkinatavaraksi. Koulutus ja oppiminen elämäntilanteen rakentajina. Teoksessa Houtsonen, J., Kauppila, J. & Komonen, K. 2000. Koulutus, Elämäntilanne ja identiteetti. Kasvatustieteellisiä avauksia suomalaisten oppimiseen. Joensuu University Press, 51-107.

Keski-Savon oppimiskeskuksen strategia 2010

Komonen, K. 2000. Keskeyttäjästä kunnan kansalaiseksi. Ammattikouluopinnot keskeyttäneiden nuorten koulutukseen sijoittumisen polut. Teoksessa Houtsonen, J., Kauppila, J. & Komonen, K. 2000. Koulutus, Elämäntilanne ja identiteetti. Kasvatustieteellisiä avauksia suomalaisten oppimiseen. Joensuu University Press, 109-153.

Komonen, K. 2001. Työn moraalista koulutuksen moraalisiin. Teoksessa Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 19. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo, 70-85.

Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012. Kehittämissuunnitelma. Opetusministeriö.

Kumpulainen, T. & Saari S. 2006. Koulutuksen määrälliset indikaattorit. Opetushallitus.

Laaksonen, H. 2001. Nuorten siirtyminen työmarkkinoille 1990-luvun Suomessa. Teoksessa Kuure, T. (toim.) 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorten elinolot – vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 16. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuora, julkaisuja 19. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo, 86-96.

Manner-Suomen ESR-ohjelma -asiakirja 2007-2013. EU:n alueellinen kilpailukyky ja työllisyystavoite. CCI 2007 FI 052 PO001. Komission päätös, tehty 26.10.2007, toimenpideohjelman hyväksymisestä yhteisön tuen myöntämiseksi Euroopan sosiaalirahastosta alueellisen kilpailukykyyn ja työllisyyden tavoitteen mukaisesti Suomessa. Työministeriö.

Marjamaa, A. 2006. Keskeyttäjän kuva. Ammatillisten opintojen keskeyttäminen ja elämäntilanne. Selvitys vuonna 2005 Mikkelin ammattiopistossa opintonsa keskeyttäneistä. Muuntaja-hanke.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnantarkastuskertomus 146/2007. Valtiontalouden tarkastusvirasto.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit. Opetushallitus. www.vos.fi/rap

Paju, P. 2001. Elämäntilanteen hallinta – vastaus gsm-köyhälistön vuosikymmenen nuorisongelmiin? Teoksessa Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen.

Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran julkaisusarja (Sitra 241). Helsinki: Yliopistopaino, 66-111.

Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran julkaisusarja (Sitra 241). Helsinki: Yliopistopaino.

Pirttiniemi, J. 2003. Ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä voidaan ehkäistä. www-julkaisu. www.opintoluotsi.fi/artikkelit Luettu 15.10.2008.

Pääkkö, E. 2006. Itä-Suomen osaamisen kehittämisohjelma vuoteen 2015. Itä-Suomen lääninhallitus.

Roukkula, A-M. 2007. Opinto-ohjaajien ja koulukuraattorien näkemyksiä opintojen keskeyttämisen ehkäisemisestä. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Ruotsalainen, R. 2008. Keskeyttäneet SAMIssa 1/2005 – 2/2008. Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto, Itä-Savon koulutuskuntayhtymä.

SAMI Strategia 2008. Opin, osaan, osallistun. 20.3.2007 päivitetty versio.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2008-2011. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6.

Suomen rakennerahastostrategia 2007-2013. CCI 2007 FI 16 UNS 001. 30.7.2007.

Tilastokeskus. www.tilastokeskus.fi

Vehviläinen, J. 2001. Aikalaisdiagnoosien muuttuminen 1980-luvulta 2000-luvulle tultaessa. Teoksessa Paju, P. & Vehviläinen, J. 2001. Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 18. Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran julkaisusarja (Sitra 241). Helsinki: Yliopistopaino, 23-65.

Venttiili-hankkeen ESR-projektihakemus 2008.

Vipuvoimaa EU:lta Itä-Suomeen. Rakennerahastokausi 2007-2013. Euroopan unioni. Euroopan aluekehitysrahasto. Edita Prima Oy 4/2008.

LIITE 1. Ammatillinen koulutus

(Lähde: Opetusministeriö. www.minedu.fi)

Koulutusjärjestelmässä ammatilliseen koulutukseen kuuluvat ammatillinen peruskoulutus sekä ammatillinen lisä- ja täydennyskoulutus. Ammatillinen koulutus on tarkoitettu sekä työelämään siirtyville nuorille että työelämässä oleville aikuisille. Aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin kuin nuoret. Heillä on myös mahdollisuus osallistua ammatilliseen lisäkoulutukseen, joka on peruskoulutuksen jälkeistä jatko- ja täydennyskoulutusta.

Ammatilliset perustutkinnot antavat laajat perusvalmiudet alan tehtäviin ja erikoistuneempaa osaamista jollakin osa-alueella sekä yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Ammatillista peruskoulutusta järjestetään lähes kaikilla aloilla. Noin 45 prosenttia ikäluokasta aloittaa ammatillisessa peruskoulutuksessa joko peruskoulun tai ylioppilastutkinnon jälkeen.

Ammatillinen peruskoulutus

- tutkinnot suunniteltu työelämän tarpeisiin
- tutkinnot 120 opintoviikkoa
- tutkintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista työpaikoilla
- tutkinnot rakentuvat perusopetuksen oppimäärälle
- soveltuvat myös lukion oppimäärän opiskelleille ja ylioppilastutkinnon suorittaneille (tutkinto noin 30 opintoviikkoa lyhyemmässä ajassa)
- aikaisemmin hankitun koulutuksen tai työkokemuksen kautta hankittu osaaminen tunnustetaan (hyväksilukeminen)

Ammatillisen koulutuksen yleisenä tavoitteena on kohottaa ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeista, edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Kehittämistavoitteet perustuvat valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Vuosia 2007-

2012 koskevassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa ammatillisen koulutuksen painopisteitä ovat mm.

- koulutuksen laadun, työelämävastaavuuden ja vaikuttavuuden kehittäminen
- ammatillisen osaamisen vahvistaminen
- ammatillisen koulutuksen tehokkuuden lisääminen